

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Valststiesību zinātņu katedra

Maģistra darbs

Reformatio in peius
administratīvo pārkāpumu procesā

Nepilna laika klātienes nodaļas
3.semestra students
Kaspars Berķis
Apl.Nr.TieZ000021

Zinātniskā vadītāja
Dr.iur. Jautrīte Briede

Rīga, 2008

Satura rādītājs

Ievads	3.lpp.
1. Administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanas īpatnības.....	7.lpp.
1.1. Administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšana vēsturiskā skatījumā.....	7.lpp.
1.2. Administratīvo sodu tiesību reforma.....	11.lpp.
1.3. Administratīvo sodu tiesības, kā krimināltiesību robežnozare.....	16.lpp.
1.4. Administratīvo pārkāpumu lietas Satversmes tiesas skatījumā.....	19.lpp.
2. <i>Reformatio in peius</i> aizlieguma princips kriminālprocesuālajās tiesībās.....	22.lpp.
3. Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas piemērošanas prakse....	29.lpp.
4. <i>Reformatio in peius</i> aizlieguma principa piemērošana administratīvajā procesā tiesā.....	37.lpp.
4.1. <i>Reformatio in peius</i> aizlieguma principa piemērošana, pārbaudot tiesneša lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā (LAPK 213.panta lietas).....	37.lpp.
4.2. <i>Reformatio in peius</i> aizlieguma principa piemērošana, pārbaudot iestādes lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.....	56.lpp.
Kopsavilkums.....	67.lpp.
Anotācija.....	70.lpp.
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	72.lpp.

Ievads

Latvijas tiesiskā sistēma daudzos tās jautājumos joprojām ir ceļā no bijušo sociālistisko tiesību loka uz to tiesību saimi, pie kuras Latvija piederēja agrāk un kurā atgriežas tagad, proti, uz romāņu – ģermāņu jeb kontinentālās Eiropas tiesību saimi.¹

Visskaudrāk šo transformācijas procesu var sajūst administratīvo sodu vai pārkāpumu tiesībās. Vēl joprojām administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanu, paralēli Administratīvā procesa likumam, kas izstrādāts atbilstoši demokrātiskas un tiesiskas valsts principiem, kādus tos pazīst kontinentālās Eiropas tiesību lokā, regulē sociālistiskās tiesību sistēmas ietvaros izstrādātais Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss.

Arī padomju tiesībās valdošā izpratne par tiesību principu vietu un lomu tiesību sistēmā stipri atšķīrās no Rietumu tiesību lokā valdošās izpratnes. Sociālistiskajā tiesību lokā jēdziens „tiesību princips” tika izprasts citādi. Tiesību principus neuzskatīja par tiesību avotu, kuru varētu piemērot tieši, jo vienīgais tiesību avots sociālistiskā perioda tiesību teorijā un praksē bija rakstītā likuma (protams, vārds likums lietots plašākā nozīmē – normatīvie tiesību akti) norma.²

Pašreiz Latviju jau var pieskaitīt pie tām romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīm, kuru normatīvajos tiesību aktos ne vien tiek paredzēta vispārējo tiesību principu piemērošanas iespēja, bet šie principi ir arī tieši pozitīvizēti, tādējādi nodrošinot normatīvo pamatu vispārējo tiesību principu reālai pielietošanai praksē.³ Jāpiebilst, ka dažkārt tiesību principi nostiprinās un tiek pārveidoti par tiesību normām arī tiesu darbības rezultātā, tiesām principus konkretizējot, piemērojot vai secinot jaunus.⁴

Vispārējo tiesību principu funkcionālā nozīme jeb funkcionālās iedarbības mehānisms izpaužas divos veidos. Pirmkārt, kā piemērojamā tiesību norma var būt pats vispārējais tiesību princips, kas vai nu tiek atvasināts no dabiskajām tiesībām vai citiem tiesību principiem, vai tiek atklāts no rakstītajām tiesību normām, kuru pamatā ir tiesību princips vai principi, vai no tiesiskās sistēmas kopumā.

¹ Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga, Ratio iuris, 2005, 11.lpp.

² Turpat,

³ turpat, 42.lpp.

⁴ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 2004, 68. lpp.

Otrkārt, vispārējo tiesību principu funkcionālās iedarbības mehānisms izpaužas citas, rakstītas tiesību normas piemērošanas procesā, iedarbojoties gan uz šīs tiesību normas satura un jēgas izpratni, gan uz kolīziju atrisināšanu, gan uz nolēmuma izstrādi.¹

Latīņu valodas izteicienu *reformatio in peius (pejus)*, - pārvērtība, maiņa uz sliktāku, juridiskajā terminoloģijā attiecinā uz jautājumu par personas tiesiskā stāvokļa pasliktināšanas pieļaujamību noteiktās tiesiskās situācijās. Piemēram, Latīņu juridisko izteicienu vārdnīcā norādīts, ka *reformatio in pejus* ir tulkojams kā pārvērtība uz sliktāku, proti, augstākas instances tiesas piemērota bargāka sankcija lietā, kas tiek izskatīta pēc apsūdzētā sūdzības.² Minēto latīņu valodas izteicienu gan vairāk saista ar aizliegumu pasliktināt personas tiesisko stāvokli, proti, ar *reformatio in peius* aizlieguma principu.

Temata izvēles un darba tapšanas ierosmes pamatā ir vairāki pēdējā laikā tapušie Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk tekstā arī – Senāts vai Administratīvo lietu departaments) spriedumi un lēmumi, kuros tiek analizēti *reformatio in peius* aizlieguma principa piemērošanas jautājumi administratīvajā procesā.

Ja 2007.gada 24.aprīļa „Jurista vārda” rakstā atrodamas atziņas, ka administratīvās tiesas *reformatio in peius* aizlieguma principu praksē ir piemērojušas ļoti reti un īpašos gadījumos, pamatā ievērojot Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļa normas³, tad jau 2008.gada Bīriņu konstitucionālās politikas seminārā, analizējot vispārējo tiesību principu piemērošanu administratīvajā procesā Augstākās tiesas senatore Jautrīte Briede ir norādījusi, ka viens no visbiežāk administratīvo tiesu praksē izmantotajiem principiem ir tieši *reformatio in peius* princips.⁴

Senāta spriedumi un lēmumi ir stipri paplašinājuši izpratni par to gadījumu, jeb tiesisko situāciju loku, kad *reformatio in peius* aizlieguma princips ir piemērojams.

Tiesu praksē ir nostiprinājusies atziņa, ka kopīgi elementi ir ne tikai administratīvajam sodam un kriminālsodam, bet arī citiem valsts piemērotiem

¹ Пјанова Д. Виспārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga, Ratio iuris, 2005.

² *Reformatio in peius* – "Изменение к худшему", применение высшей судебной инстанцией более строгой санкции по делу, которое рассматривается ею по жалобе осужденного.

Темнов Е.И. Латинские юридические изречения, «Право и закон», издательство «Экзамен», Москва, 2003, стр. 333.

³ Bite-Perceva I. Tiesa nolēmumu saturs un prasījuma robežas administratīvajā procesā // Jurista vārds Nr.17/18 (470/471) 2007.gada 24.aprīlis.

⁴ Pleps J. Demokrātija, nepilsoņi un sociāli atbildīga valsts // Jurista vārds Nr.30 (535) 2008.gada 12.augusts.

administratīvās ietekmēšanas līdzekļiem, piemēram soda naudai par nodokļu reglamentējošo tiesību normu pārkāpumu.

Jāatzīst, ka administratīvo tiesu praksē *reformatio in peius* aizlieguma princips visbiežāk tiek analizēts un piemērots tieši nodokļu lietās. Piemēram, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, vērtējot *reformatio in peius* pieļaujamību nodokļu lietās ir atzinis¹, ka likuma normas, kas noteic, kā nosakāms nodokļa apmērs, ir obligātās tiesību normas, līdz ar to šādā situācijā ir pieļaujams *reformatio in peius*. Savukārt, pārskatot lēmumu, ar kuru piemērots sods par nodokļus reglamentējošo tiesību normu pārkāpumu, ir piemērojami tie paši principi, kas noteikti, apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas rezultātā pārskatot administratīvo sodu un kriminālsodu sakarā ar sodītās personas sūdzību. Proti, nodokļu soda naudas kriminālsoda raksturs ir tieši tas iemesls, kāpēc priekšroka būtu dodama tiesiskās palāvības principam, t.i., *reformatio in peius* aizliegumam, iepretim tiesiskuma principam.²

Ņemot vērā tiesu prakses atziņas, darbā tiks analizētas arī Administratīvā procesa likuma, Latvijas administratīvo pārkāpuma kodeksa un arī kriminālprocesuālās tiesību normas, kurās ietverts *reformatio in peius* aizlieguma princips. Tiks meklēts kopīgais un atšķirīgais šo normu saturā un mērķī.

Neskatoties uz straujo tiesu prakses attīstību, Latvijas juridiskajā literatūrā *reformatio in peius* principa problemātika ir aplūkota skopi. Plašāku ieskatu par *reformatio in peius* principu ir sniegusi Jautrīte Briede Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas komentāros.³ Minētajā rakstā analizēts *reformatio in peius* aizlieguma princips administratīvā procesa tiesībās un norādīts uz likumā noteiktajiem izņēmuma gadījumiem, kad *reformatio in peius* ir pieļaujams apstrīdēšanas procesā iestādē. Rakstā norādīts, ka tikai tad, ja augstāka iestāde konstatē, ka, pieņemot lēmumu, ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas vai tādas procesuālo tiesību normas, kas aizsargā sabiedrības intereses, ir pieļaujams, ka lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu ir nelabvēlīgāks iesniedzēja interesēm. Arī Eiropas Padomes rokasgrāmatā „*The administration and you. A handbook*”⁴, uz kuru savā rakstā ir

¹ Augstākās tiesas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.SKA-543/2006, publicēts: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 159. – 166.lpp., (www.at.gov.lv).

² Augstākās tiesas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 11.marta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-219/2008, nav publicēts.

³ Briede J. Administratīvā akta apstrīdēšana augstākā iestādē. Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds, Rīga, 2005, Nr.11.

⁴ The administration and you. A handbook. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 43.

atsaukusies Jautrīte Briede, ir atrodama atziņa, ka gadījumos, kad tiek apstrīdētas sankcijas, lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu nevar būt personai nelabvēlīgāks kā sākotnējais akts, kas tiek apstrīdēts.

Savukārt K.Dišlers grāmatā „Ievads administratīvo tiesību zinātnē”¹, analizējot administratīvo iestāžu pieņemto lēmumu apstrīdēšanas kārtību ir nonācis pie pretēja secinājuma un norādījis, ka sūdzību caurskatīšanai radītie speciālie orgāni tiek nodibināti ne tikai pilsoņu individuālo tiesību un interešu aizstāvēšanai, bet arī objektīvās likumības uzturēšanai spēkā, - tāpēc ja izrādītos, ka apstrīdētais lēmums saskaņā ar likuma noteikumiem grozāms sūdzētājam par sliktu, tad tas arī jādara. Citiem vārdiem, šajos gadījumos jāatzīst par pielaižamu *reformatio in pejus*.

Apkopojot iepriekš minēto, jānorāda, ka darba mērķis ir izpētīt *reformatio in peius* aizlieguma principu, tā tiesisko regulējumu un izpētīt minētā principa piemērošanas praksi, administratīvo pārkāpumu lietas izskatīšanā. Ņemot vērā administratīvo pārkāpumu lietu būtisko specifiku, darbā ir pētīta arī administratīvo sodu tiesību nozare un tās vēsturiskā attīstība.

¹ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 247. – 248.lpp.

1. Administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanas īpatnības.

1.1. Administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšana vēsturiskā skatījumā.

Viens no faktoriem, kas ir ietekmējis administratīvās sodu tiesību sistēmas attīstību ir dekriminalizācijas process. Atzīstot, ka nav pareizi un lietderīgi visus pārkāpumus publisko tiesību jomā vērtēt kā kriminālos, vienotā sodu sistēma transformējās vai tika sadalīta divās daļās – kriminālsodu un administratīvo sodu sistēmās. Vairākās kontinentālās Eiropas valstīs administratīvo sodu tiesības bija kā neatņemama daļa no vienotās sodu sistēmas. Tādēļ arī administratīvo sodu tiesību normas bieži tiek konstruētas kā izņēmumi no vispārīgām normām, kas attiecas uz visu sodu sistēmu. Līdzīga situācija pastāvēja arī Latvijas Pirmās republikas laikā.¹

Kā ir norādījis N.Ripke rakstā „Tiesa un administratīvā sodīšana”² kopš 1921.gada Latvijā tika pieņemta vesela virkne likumu, kas pakāpeniski izņēma no tiesu iestāžu kompetences lietas par dažādiem noziedzīgiem nodarījumiem un nodeva tās izšķiršanai administratīvajai varai. Palielinoties likumu skaitam, kuri paredzēja tiesības uzlikt sodus administratīvajai varai, palielinājās arī to iestāžu un amatpersonu skaits, kuras bija tiesīgas caurlūkot lietas par noziedzīgiem nodarījumiem. Šajā laikā arī būtiski mainījās administratīvi piemērojamo sodu mēri un sodu veidi. Līdz 1921.gadam augstākais sods bija naudas sods 500 latu apmērā un aresta sods līdz 3 mēnešiem, savukārt vēlāk jau maksimālais sods palielinājās līdz 20000 latiem, bet brīvības atņemšanas sods līdz 1 gadam (pamatojoties uz Sodumu likuma 57.panta). Sākotnēji administratīvajām pārvaldēm bija tiesības piemērot tikai tādus sodus, kādus varēja piespriest miertiesnesis – naudas sodus, arestu un cietumsodu. Bet vēlāk, zināmos gadījumos, administratīvajām pārvaldēm tika piešķirtas tiesības uzlikt pat tādus sodus, kurus nevarēja uzlikt miertiesneši, bet kurus varēja piemērot tikai apgabaltiesas, proti, atņemt sodītajiem noteiktas tiesības. Piemēram, zemkopības ministrs varēja atņemt eksporta tiesības uz vienu gadu, bet finanšu ministrs varēja atņemt tiesības tirgoties.

Tomēr šāda sodīšanas funkcija nodošana administratīvajām iestādēm praksē radīja arī nepieciešamību pēc tiesiskā regulējuma attiecībā uz sodu uzlikšanas

¹ Judins A., Pārskats par ārvalstu pieredzi administratīvās atbildības regulējumā, www.petijumi.mk.gov.lv.

² Ripke N. Tiesa un administratīvā sodīšana //Tieslietu ministrijas vēstnesis, 1936, 689.-714.lpp.

procedūru. Kā norāda N.Ripke¹ vairākos likumos nebija it nekādu noteikumu par to, kādā ceļā notiek sodīšana administratīvā kārtā. Tādēļ resori, kuriem biežāk bija darīšana ar administratīviem sodiem, sāka izdot rīkojumus un instrukcijas, ar kuriem mēģināja radīt speciālus administratīvā procesa noteikumus.

Savukārt Fr.Zilbers rakstā „Pie jautājuma par administratīvo sodīšanu un administratīvām tiesām”² norāda, ka tāpat kā tiesas, arī administratīvās iestādes uzliek sodus tikai par noziedzīgiem nodarījumiem, respektīvi, tādām rīcībām, kuras to izdarīšanas laikā bija noliegtas ar sodu piedraudējumu (Sodu likuma 1.pants), un kuru iztiesāšana piekristu tiesām, ja uz speciāla likuma vai noteikumu par kara stāvokli 17.panta pamata, tās nebūtu nodotas administratīvajai varai.

Piemērojot vainīgam sodus, administratīvās varas orgāni tāpat kā tiesas ir saistīti ar Sodu likuma 4.panta prasību, ievērot sodu likuma vispārējo un speciālo daļu nosacījumu par noziedzīgā nodarījuma subjektīvo un objektīvo sastāvdaļu konstatēšanas nepieciešamību apsūdzētā rīcībā, ciktāl tāda nodarījuma sodāmība nav paredzēta speciālā likumā. Administratīvās iestādes un amatpersonas, līdzīgi tiesām, ir saistītas arī ar Kriminālprocesa likuma nosacījumiem, ciktāl viņa izpilda noziedzīgu nodarījumu vajāšanas un vainīgo sodīšanas darbu patstāvīgi uz vispārēja pamata, vai uz izņēmuma likuma pamata.

Nododot zināmu lietu izskatīšanu fiskālām vai administratīvām pārvaldēm, likumdevējs neatsvabina šīs pārvaldes no pienākuma ievērot Kriminālprocesa likuma nosacījumus, ciktāl tos neatvieto speciālie likumi. Norādījumi uz Kriminālprocesa likumu ievērošanas nepieciešamību minēti pat tādos speciālos likumos, kā akcīzes nolikuma nosacījumos par lietu caurlūkošanas kārtību. Neskatoties uz to, ka ir definējami principi, kas piemērojami uzliekot sodu administratīvā kārtā, Fr.Zilbergs ir norādījis uz nepieciešamību izdot vienu krimināl – administratīva procesa likumu, kurš būtu piemērojams visiem administratīvās sodīšanas gadījumiem un skaidri noteiktu izmeklēšanas un sodīšanas kārtību, lēmumu spēkā stāšanos un izpildīšanu.

K.Dišlers, raksturojot administratīvās tiesības Latvijas brīvvalsts laikā, ir norādījis, ka administratīvo iestāžu, savas darbības ietvaros, pieņemtie lēmumi, ar kuriem tiek uzlikti sodi administratīvā kārtībā par likumu un valdības noteikumu

¹ Ripke N. Tiesa un administratīvā sodīšana //Tieslietu ministrijas vēstnesis, 1936, 689.-714.lpp.

² Zilbers Fr. Pie jautājuma par administratīvo sodīšanu un administratīvām tiesām // Tieslietu ministrijas vēstnesis, 1937, 145.-153.lpp.

pārkāpšanu ir atzīstami par administratīvi jurisdiktīviem aktiem¹. Proti, šie akti pēc savas juridiskās būtības ir pielīdzināmi pirmās instances krimināltiesas spriedumiem un tād pēc sava rakstura ir jurisdikcijas akti. Bet tā kā tie nāk no administratīvām iestādēm, un formāli atbilst administratīvā akta definīcijai, tad tie nav tīri jurisdikcijas akti, bet ir administratīvi jurisdiktīvi akti.

Sodīšana administratīvajā kārtībā tika pamatota ar lietderības motīviem, proti, lielākā daļa pārkāpumu lietu, kurās sodi tika uzlikti administratīvā kārtā bija vienkāršas un lietas apstākļi diezgan bieži tika konstatēti ar policijas sastādīto protokolu. Atstājot šīs lietas arī attiecīgo administratīvo vai policijas orgānu izlemšanai, tika panākta ievērojama ekonomija tiesu darbā, jo lielākā daļa lietu tā arī izbeidzās ar uzliktā administratīvā soda realizēšanu.

Ja soda piemērošanas pamatā bija Soda likuma un Kriminālprocesa likuma normas, kas noteica vispārīgos pamatus soda piemērošanai un procesam, kādā sods ir piemērojams, saskaņā ar 1921.gada likumu par Administratīvajām tiesām ministra vai viņa pilnvaroto personu lēmumi par soda uzlikšanu bija pārsūdzami Senāta Administratīvajam departamentam. Līdz ar to veidojās situācija, kad administratīvā soda uzlikšanas process iestādē, kura pamatā bija kriminālprocesuālās normas, bija pārsūdzams Senāta Administratīvajā departamentā, kur lietu izskatīšanas pamatā bija civilprocesa normas.

K.Dišlers gan norāda², ka šādu sodu uzlikšanas lietu pārsūdzības jautājums pareizi varētu tikt nokārtots tādējādi, ka pārsūdzība attiecībā uz lietas formālo pusi (piemēram, par kompetences pārkāpšanu no sodu uzliekošā orgāna puses) būtu atstājama administratīvajai tiesai, bet pārsūdzība pēc lietas būtības (piemēram, par to, ka uzliktais sods neatbilst lietas apstākļiem) dabīgi piekristu krimināltiesai.

Apkopojot izteiktos viedokļus par administratīvo sodu piemērošanas problemātiku Latvijas Brīvvalsts laikā, jāatzīst, ka var vilkt stingras paralēles ar patreizējo situāciju administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanā. Arī pašreiz ir definēta nepieciešamība pēc noteiktāka procesuālā regulējuma administratīvo sodu uzlikšanai. Ir konceptuāli atbalstīta jauna administratīvo sodu likuma un administratīvo sodu procesa likuma izstrāde. Turklāt arī pašreiz likumdevējs svārstās par administratīvo lietu piekritību starp administratīvajām tiesām un vispārējās jurisdikcijas tiesām.

¹ Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē: Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 227.lpp.

² Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē: Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002. – 31. lpp.

Tomēr ir skaidrs princips, ka nododot sodīšanas funkciju iestādei, gan iestāde, gan tiesa izskatot šādas lietas, ir saistīta ar krimināltiesībās noteiktajiem vispārējiem pamatiem nodarījuma subjektīvo un objektīvo sastāvdaļu konstatēšanā personas rīcībā, kā arī ar kriminālprocesuāliem principiem, realizējot soda piemērošanas procedūru.

1.2. Administratīvo sodu tiesību reforma.

Līdz 1959.gadam, kad tika izdots PSRS Augstākās padomes Prezidija dekrēts, kas bija vērsti uz vienotu administratīvo sodu piemērošanu, PSRS vispār nebija likuma, kurš regulētu lietvedību administratīvo pārkāpumu lietās. Arī minētais dekrēts ar samērā nedaudz pantiem nespēja pienācīgi regulēt visus jautājumus, kas bija saistīti ar administratīvo sodu piemērošanu.¹

Ar Latvijas PSR Augstākās padomes 1984.gada 7.decembra likumu „Par Latvijas PSR administratīvo pārkāpumu kodeksa apstiprināšanu” tika nolemts apstiprināt Latvijas PSR administratīvo pārkāpumu kodeksu, kurš stājās spēkā 1985.gada 1.jūlijā. Savukārt ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991.gada 29.augusta lēmumu tika noteikts, ka līdz attiecīgo Latvijas Republikas kodeksu vai citu likumdošanas aktu pieņemšanai Latvijas Republikas teritorijā piemēro Latvijas PSR administratīvo pārkāpumu kodeksu. Savukārt 1998.gada 15.oktobrī Saeima pieņēma likumu „Par Latvijas PSR normatīvo aktu piemērošanas izbeigšanu”, kas noteica, ka ar 1999.gada 1.janvāri spēku zaudē Latvijas PSR likumi, kā arī Latvijas PSR Augstākās padomes lēmumi un tās Prezidija dekrēti un lēmumi, kas pieņemti pirms 1990.gada 4.maija, izņemot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu [...].

Līdz ar to Latvijas administratīvo pārkāpumu kodekss ir viens no nedaudzajiem padomju laika normatīvajiem tiesību aktiem, kas tiek aktīvi piemērots patreizējā tiesiskajā situācijā.

Nepieciešamība pēc jauna administratīvo pārkāpumu jeb sodu tiesības regulējoša normatīvā akta izstrādes radās tūlīt pēc neatkarības pasludināšanas. Jau 1990.gada rudenī tika izstrādāta administratīvās atbildības likumdošanas turpmākās attīstības koncepcija, kurā tika izvirzīts mērķis – radīt vienotu normatīvo aktu sistēmu, kura precīzi reglamentētu ne tikai administratīvās atbildības pamatu un sodu sistēmu, bet arī nodrošinātu pilsoņu un organizāciju tiesisko aizsargātību. Koncepcijā tika ietverts princips, ka visas lietas par administratīvajiem pārkāpumiem izskata tiesneši, bet padomju laika administratīvās komisijas ir likvidējamas. Tika piedāvāts izstrādāt divus atsevišķus kodeksus – Administratīvās atbildības kodeksu un Administratīvās atbildības procesa kodeksu.²

¹ Bišers I Kam un kā ir tiesības administratīvi sodīt//Jurista vārds nr.14 (272), 200. gada 8.aprīlis

² Kaksītis J. Administratīvās atbildības likumdošanas attīstības koncepcija//Latvijas Jurists, 1990.gada 29.decembris

Savukārt 2002.gada maijā Ministru kabinets akceptēja jaunu koncepciju par administratīvās atbildības normatīvo regulējumu.¹ Kā koncepcijas mērķis tika norādīts uzdevums panākt vienotu risinājumu jautājumā par administratīvās atbildības (administratīvo pārkāpumu un ar tiem saistīto sodu) kodificētu regulējumu un pārstrādāt Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normas, nodalot ar atsevišķiem likumiem administratīvo pārkāpumu materiālās normas no procesuālajām normām. Koncepcijā tika atbalstīts princips, ka materiālās tiesību normas tiek atdalītas no procesuālajām, proti, ka kārtību, kādā izskata administratīvā pārkāpuma lietas un izpilda lēmumus administratīvo pārkāpumu lietās, regulē atsevišķs likums – Administratīvo sodu procesa likums. Savukārt tiesību normas, kas nosaka administratīvās atbildības pamatu tiek iekļautas Administratīvo sodu likumā.

Darba grupa izstrādāja Administratīvo sodu procesa likumprojektu un grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un citos likumos, kuri tika izsludināti Valsts sekretāru sanāksmē.² Tomēr minētie likumprojekti tā arī neguva pilnīgu atbalstu un netika virzīti tālākai izskatīšanai Ministru kabinetā.

Pašreiz ir izstrādāta un 2006.gada 28.jūlijā Ministru kabinetā atbalstīta Administratīvo sodu likumprojekta koncepcija.³ Kā pamatojums minētās koncepcijas izstrādei ir norādīts arī apstāklis, ka Latvijas administratīvo sodu sistēmas pamatelementi tika veidoti, ņemot vērā sociālistiskās valsts tiesību koncepcijas. Vairākas administratīvo sodu tiesību normas gan no dogmatiskā, gan arī no praktiskā viedokļa ir pretrunīgas un loģiski nepamatotas. Neskatoties uz milzīgo grozījumu skaitu kodeksā joprojām ir saglabājušies vairāki demokrātiskas valsts tiesību sistēmai neraksturīgi elementi. Tādēļ ir nepieciešams pārskatīt visas administratīvo sodu tiesību normas, izvērtējot aktualitāti, un apvienot tās jaunā likumā.

Koncepcija paredz izstrādāt jaunu Administratīvo sodu likumu, kura izstrādē par pamatu ir ņemami vērā turpmāk norādītie konceptuālie risinājumi:

1) administratīvos pārkāpumus un par tiem paredzētos sodus (tai skaitā par pašvaldību saistošajiem noteikumiem paredzētajiem sodiem) nosaka viens likums – Administratīvo sodu likums; atsevišķos (izņēmumu) gadījumos speciālos likumos

¹ Ministru kabineta 2002.gada 14.maija sēdes protokols Nr.20, 30.§ "Koncepcija par administratīvās atbildības normatīvo regulējumu"

² Valsts sekretāru 2003.gada 16.janvāra sanāksmes protokols Nr.3, 24.§ un Valsts sekretāru 2003. gada 17. jūlija sanāksmes protokols Nr.28, 42.§

³ <http://polsis.mk.gov.lv>

(konkurences tiesību jomā, nodokļu administrēšanas jomā) var paredzēt citus ietekmēšanas līdzekļus par konkrētā likuma pārkāpumiem);

2) administratīvais pārkāpums ir bīstams (kaitīgs) nodarījums, par kuru ir noteikta administratīvā atbildība Administratīvo sodu likumā;

3) administratīvo pārkāpumu lietas izskata un administratīvos sodus uzliek valsts pārvaldes iestādes un amatpersonas. (..)

Valsts sekretāru sanāksmē 2007.gada 14.jūnijā (prot.Nr.23 30.§).¹ ir izsludināta arī administratīvo sodu procesa likumprojekta koncepcija.

Koncepcijā norādīts, ka Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā ietvertais regulējums ir nepilnīgs, jo tas izstrādāts, ņemot vērā, ka lēmumi administratīvo pārkāpumu lietās nebija pārsūdzami. Līdz ar to kodeksā trūkst regulējuma par lēmumu administratīvo pārkāpumu lietās pārsūdzības izskatīšanas kārtību tiesā. Šo problēmu daļēji ir risinājis 2007. gada 17. maija likums „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”.

Var piekrist koncepcijā ietvertajiem secinājumiem par speciālo tiesību normu iztrūkumu attiecībā uz administratīvo tiesu kompetenci, izskatot lietas, kurās piemērots administratīvais sods. Tas izskaidrojams ar apstākli, ka saskaņā ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likuma pārejas noteikumiem ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanos spēku zaudēja Latvijas Civilprocesa kodeksa divdesmit otrā, divdesmit trešā, divdesmit trešā–A, divdesmit ceturta, divdesmit ceturta–A un divdesmit piektā nodaļa [..]. Līdz Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās brīdim 2004.gada 1.februārī, sūdzību par lēmumiem administratīvo pārkāpumu lietās izskatīšanu tiesā regulēja Latvijas Civilprocesa kodeksa divdesmit ceturta nodaļa. Savukārt saskaņā ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likuma normām Ministru kabinetam tika uzdots līdz 2006.gada 1.maijam izstrādāt un iesniegt Saeimai likumprojektu, kas regulē kārtību, kādā izskatāmas administratīvo pārkāpumu lietas un izpildāmi lēmumi administratīvo pārkāpumu lietās, jo likuma 2.panta otrā daļa noteic, ka kārtību, kādā izskata administratīvā pārkāpuma lietas un izpilda lēmumus administratīvo pārkāpumu lietās, regulē īpašs likums.

Šāds atsevišķs likumprojekts tā arī līdz šim brīdim nav izstrādāts, savukārt, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likuma 2.panta otro daļu un pārejas noteikumu 5. punktu, ir izstrādāts likums „Grozījumi Latvijas Administratīvo

¹ <http://polsis.mk.gov.lv>

pārkāpumu kodeksā”, kurš tika pieņemts Saeimā 2007.gada 17.maijā. Likumprojekta anotācijā norādīts, ka likumprojekta izstrādes mērķis ir – atrisināt būtiskākās praksē konstatētās nepilnības Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa regulējumā par administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanas procesuālo kārtību. Projektā risināti tikai tie jautājumi, kuri konceptuāli nemaina spēkā esošo regulējumu un par kuriem līdz ar to nav nepieciešama iepriekšēja konceptuāla vienošanās.

Ar 2007.gada 17.maija likumu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” likumu tika izteikts arī jaunā redakcijā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pants, kā arī kodeksā tika ietverts 286.¹ pants, kas noteica kādus nolēmumus taisa apelācijas instances tiesa, izskatot apelācijas sūdzību vai protestu par rajona (pilsētas) tiesneša pieņemto lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Minētie grozījumi Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā ir būtiski ietekmējuši arī *reformatio in peius* aizlieguma principa piemērošanas praksi. Tas izskaidrojams arī ar apstākli, ka iepriekšējais 286.panta regulējums saturēja vispārēju, jeb absolūtu *reformatio in peius* aizliegumu, savukārt 286.panta jaunā redakcija un 286.¹ panta normas, pie zināmiem nosacījumiem, pieļauj *reformatio in peius*.

Administratīvo sodu procesa koncepcijā norādīts, ka administratīvo pārkāpumu lietas pēc būtības nav administratīvā procesa priekšmets un administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšana nododama vispārējās jurisdikcijas tiesām, jo administratīvo pārkāpumu lietas pēc sava rakstura un būtības ir līdzīgas nelieliem kriminālpārkāpumiem, par ko liecina analogs procesa mehānisms (nodarījums - sods), analogi soda piemērošanas principi un analogs pārkāpuma sastāvs (objekts, objektīvā puse, subjekts, subjektīvā puse), kā arī, jo īpaši, administratīvā soda daba un jēga, proti, tā preventīvais un audzinošais raksturs.

Līdz ar to secināts, ka administratīvo pārkāpumu lietas būtiski atšķiras no citām administratīvajām lietām, jo administratīvo pārkāpumu procesā pret personu tiek piemērota ne tikai valsts pārvaldes vara, kā tas ir jebkurā administratīvajā procesā, bet tiek realizēta arī sodošā funkcija, proti, persona tiek administratīvi sodīta par prettiesisku rīcību ar likumā noteiktā soda piemērošanu.

Ņemot vērā konstatēto apstākli, ka administratīvo pārkāpumu process pēc būtības ir tuvāks kriminālprocesam, secināts, ka administratīvo pārkāpumu pārsūdzības lietas būtu nododamas, līdzīgi kā kriminālprocesā, izskatīšanai vispārējās jurisdikcijas tiesām.

Atbilstoši šai koncepcijai, saskaņā ar kārtējiem grozījumiem Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā¹, administratīvo pārkāpumu lietu piekritība atkal ir mainīta un no 2009.gada 1.janvāra administratīvo pārkāpumu lietas, kurās lēmumu par soda uzlikšanu pieņem tiesnesis, apelācijas kārtībā būs pārsūdzamas vispārējās jurisdikcijas tiesā, savukārt pārējo administratīvo pārkāpumu lietu piekritības maiņa no administratīvajām tiesām uz vispārējās jurisdikcijas tiesām paredzēta 2012.gadā.

Neskatoties uz administratīvo pārkāpuma lietu piekritības maiņu, administratīvo tiesu praksē attīstītās atziņas par *reformatio in peius* aizlieguma principa saturu un mērķi lieti noderēs arī vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešu darbā, turpmāk izskatot administratīvo pārkāpumu lietas. Protams, minētās atziņas ir noderīgas jebkuram tiesību piemērotājam, bet, jo īpaši tām amatpersonām, kuru kompetencē ir izlemt jautājumus par soda uzlikšanu.

¹ Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, publicēts: Latvijas Vēstnesis Nr.168, 2008.gada 29.oktobris.

1.3. Administratīvo sodu tiesības kā krimināltiesību robežnozare.

K.Dišlers ir definējis administratīvās tiesības (objektīvā nozīmē) kā tiesību normu kopumu, kas noregulē publisko iestāžu iekārtu un darbību, amatpersonu kompetenci, valsts un pašvaldību darbinieku tiesisko stāvokli, kā arī personu publiskos pienākumus un tiesības¹.

Savukārt administratīvo sodu tiesības ir normu kopums, kas definē administratīvās atbildības pamatu un principus, nosaka administratīvo pārkāpumu loku un paredz sodu par to izdarīšanu. Administratīvo sodu tiesības ietver sevī arī procesuālās tiesības, kas regulē administratīvās soda piemērošanas kārtību. Tātad administratīvo sodu tiesības, kā administratīvo tiesību apakšnozare, regulē attiecības starp valsti un personu, kas izdarījusi administratīvo pārkāpumu, nosakot personai arī pienākumu izciest sodu par izdarīto prettiesisko darbību.²

Pēc būtības administratīvais tiesībpārkāpums principā skaitās mazāk kaitīgs, salīdzinot ar noziedzīgu nodarījumu. Saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 9.pantu administratīvā atbildība par kodeksā norādītajiem pārkāpumiem iestājas, ja par šiem pārkāpumiem pēc to rakstura, saskaņā ar spēkā esošajiem likumiem, nav paredzēta kriminālatbildība.

Līdz ar to robežšķirtni starp abām šīm tiesību nozarēm veido likumdevējs, izlemjot, kāda darbība vai bezdarbība pakļaujama kriminālajam vai administratīvajam sodam.³

Ņemot vērā administratīvās atbildības būtību, var izšķirt divus faktorus, kuri tieši ietekmē nodarījuma atzīšanu par administratīvo pārkāpumu, proti:

- 1) nodarījuma salīdzinoši nelielais smagums (kaitīgums, bīstamība);
- 2) iespēja uzticēt izpildvaras iestādei vai amatpersonai lemt par pārkāpēja sodīšanu.

Latvijā tiek ievērots pirmais kritērijs – administratīvo atbildību likumdevējs nosaka par nodarījumiem, kuru bīstamība ir mazāka, salīdzinot ar kaitīgumu, kuru var radīt noziedzīgs nodarījums.

¹ K. Dišlers, Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. Rīga 1938., 18.lpp.

² Sal. Judins A., Pārskats par ārvalstu pieredzi administratīvās atbildības regulējumā, www.petijumi.mk.gov.lv.

³ Krastiņš U: Konceptuāli par vainu administratīvajās tiesībās// Jurista vārds Nr.23 (476) 2007.gada 5.jūnijs.

Savukārt otrais kritērijs administratīvo sodu tiesībās netiek ievērots. Kaut gan parasti administratīvā soda uzlikšana ir izpildvaras kompetencē, Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 213.pants nosaka gadījumus, kad jautājums par administratīvās sankcijas piemērošanu ir nodots rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešu izlemšanai.

Prakse, kad par nelielās bīstamības pārkāpumiem sodus uzliek tiesa vai tiesnesis, ir diezgan izplatīta pasaulē. Tomēr attiecīgajos gadījumos nedz atbildību, nedz pārkāpumus parasti nedēvē par administratīvajiem. Valstīs, kurās sodu par nelieliem pārkāpumiem piemēro tiesneši, parasti tiek izveidotas speciālās tiesas, kuras specializējas attiecīgo lietu izskatīšanā.¹

Arī anglosakšu tiesības, neraugoties uz vairākām īpatnībām un niansēm, faktiski skata atbildību par pārkāpumiem kā vienotās sodu sistēmas realizāciju. Atbilstoši tam pārkāpumi (*contravention, petty offence, minor offence, regulatory offence*) ir sodāmo nodarījumu paveidi.

Ņemot vērā pārkāpumu nelielo kaitīgumu, attiecībā uz to piemērošanu var konstatēt kopīgas iezīmes:

- par pārkāpumiem tiek vienkāršota sodu piemērošanas procedūra;
- paši sodi, parasti, ir vieglāki, nekā kriminālsodi;
- sodu piemērošana nerada pārkāpējam tādas negatīvās tiesiskās sekas kā kriminālsods;
- atšķirībā no noziedzīga nodarījuma, pārkāpuma izdarīšana nerada pārkāpējam lielo morālo nosodījumu (vai vispār neizraisa morālo nosodījumu)².

Kā norādījis T.Feltes, no dogmatiskā redzes viedokļa krimināltiesību pamats ir noziedzīga nodarījuma jēdziens, savukārt administratīvās sodu tiesībās tā ir pārkāpuma koncepcija. Galvenā atšķirība starp noziedzīgu nodarījumu un administratīvo pārkāpumu ir izdarītā smagums, kura mēru nosaka tā bīstamība sabiedrībai. Nodarījumi, par kuriem soda administratīvajā kārtā, ir mazāk bīstami, mazāk kaitīgi, tie rada mazāku sociālu efektu, nekā nodarījumi, par kuriem ir noteikta kriminālatbildība. Mazāk kaitīgi pārkāpumi parasti tiek nodoti pārvaldes institūciju kompetencē kā administratīvie

¹ Judins A., Pārskats par ārvalstu pieredzi administratīvās atbildības regulējumā, www.petijumi.mk.gov.lv.

² piemēram, par nepareizu automašīnas novietošanu stāvvietā personai piemēro sodu, tomēr tas nav saistīts ar kādiem morāliem pārkāpumiem pārkāpējam

pārkāpumi. Pat apelācijas gadījumā, kad lietu skata vietējā krimināltiesā, tā formāli saglabā administratīvās lietas statusu¹.

¹ Judins A., Pārskats par ārvalstu pieredzi administratīvās atbildības regulējumā, skat. T.Feltes Criminal Offenses and Administrative Offenses in the Criminal Justice System. Paper for the Seminar on Penal Reform by the Council of Europe, www.petijumi.mk.gov.lv.

1.4. Administratīvo pārkāpumu lietas Satversmes tiesas skatījumā

Uz administratīvā pārkāpuma lietā piemēroto sodu kā kriminālsfēras sankcijai raksturīgu sodu ir norādījusi arī Satversmes tiesa vairākos spriedumos.

Satversmes tiesa 2002.gada 20.jūnija spriedumā lietā „Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 279.panta otrās daļas un 280.panta pirmās daļas 4.punkta daļā, kas nosaka, ka tiesas spriedums lietā par amatpersonas lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu ir galīgs, un Latvijas Civilprocesa kodeksa 239.panta ceturtnās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91. un 92. pantam, kā arī 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk arī – Konvencija) 6.pantam”¹, atsaucoties uz Cilvēktiesību tiesas praksi (*Sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā “Engel v.Netherlands” (1976)*) ir definējusi trīs alternatīvus kritērijus, pēc kuriem var konstatēt, vai administratīvā pārkāpuma lietai ir krimināllietas pazīmes. Šie kritēriji ir: 1) konkrētā tiesību pārkāpuma klasifikācija nacionālajā tiesību sistēmā, saistot šo pārkāpumu vai nu tikai ar krimināltiesībām, vai tikai ar administratīvajām tiesībām, vai arī ar abām kopā; 2) pārkāpuma raksturs; 3) sankcijas atbilstība vai neatbilstība kriminālsfērai. Lai pārkāpumu atzītu par kriminālpārkāpumu Konvencijas izpratnē, pietiek, ja kaut viens no uzskaitītajiem kritērijiem atbilst tā pazīmēm.

Analizējot Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā regulētās administratīvo pārkāpumu lietas, Satversmes tiesa secināja, ka daļā no tām kā sankcija ir paredzēta naudas soda vai aresta veidā. Minētajiem sodu veidiem piemīt kriminālsfēras sankcijai raksturīgais sodošais raksturs, līdz ar to šīs sankcijas atbilst krimināllietas sankcijai. Konvencijas mērķis prasa, lai tik nopietnas sankcijas tiktu aizsargātas ar Konvencijas 6.pantu un tās 7.protokola 2.pantu.

Satversmes tiesa spriedumā ir arī norādījusi, ka publiska rakstura lietas, kurās priekšroka ir sabiedrības interesēm, piemēram, lēmumi, kas saistīti ar nodokļiem, imigrāciju un emigrāciju, vīzas izsniegšanu vai vēlēšanu tiesībām, tāpat tiesību pārkāpumi pret tiesisko kārtību, kam nepiemīt krimināltiesību sfērai raksturīgās pazīmes, netiek aptverti ar Konvencijas 6.pantu un tās 7.protokola 2.pantu.

Satversmes tiesa minētajā spriedumā ir arī norādījusi, ja tiek konstatēts apstāklis, ka konkrētā gadījumā administratīvajā procesā regulētai lietai ir piemērojams

¹ Satversmes tiesas 2002. gada 20.jūnija spriedums lietā Nr. 2001-17-0106, www.satv.tiesa.gov.lv.

Konvencijas 6.pants saistībā ar Konvencijas 7.protokola 2.pantu, tas nebūt nenozīmē, ka šī lieta jāattiecinā uz kriminālprocesu. Attiecīgo pazīmju konstatēšana dod tikai pamatu šādai lietai piemērot Konvencijas 6.panta garantijas. (*Sk. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Third edition by P.van Dijk, G.J.H.van Hoof. Kluwer Law International, The Hague — London — Boston, 1998, p.410.*)

Savukārt lietā Nr.2004-16-01¹ Satversmes tiesa, izvērtējot Administratīvā procesa likuma 124.panta pirmās daļas un otrās daļas par valsts nodevas samaksu administratīvo pārkāpumu lietās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam, atzina, ka administratīvo pārkāpumu lietās tiesas pieejamība ir īpaši svarīga, jo tiek pārbaudīts tāda administratīvā akta tiesiskums, kas saistīts ar krimināltiesiskai sankcijai pielīdzināma soda piemērošanu. Prasības, kas var mazināt privātpersonas motivāciju griezties tiesā nav pieļaujamas gadījumos, kad izpildvara īsteno sodīšanas funkciju.

Satversmes tiesa, analizējot spēkā esošo tiesisko regulējumu, arī secināja, ka no administratīvā procesa tiesā likumdevējs ir izdalījis īpašu tā veidu – procesu, kādā skata administratīvo pārkāpumu lietas.

Satversmes tiesa 2007.gada 11.aprīļa spriedumā lietā Nr. 2006-28-01² „Par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 22. panta ceturtās daļas otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”, atsaucoties uz Eiropas cilvēktiesību tiesas praksi ir atzinusi, ka nodokļu lietas, ciktāl tās saistītas ar piemērotajiem atbildības līdzekļiem, var tikt vērtētas Konvencijas 6.panta ietvaros (*sk.: Bendenoun v. France judgment of 24 February 1994, Series A no. 284, p. 20, para 47*). Proti, sodam, kas tiek uzlikts par nodokļu tiesiskā regulējuma neievērošanu, ņemot vērā tā sodošo un preventīvo mērķi, Konvencijas 6. panta izpratnē piemīt kriminālsfēras sankcijai raksturīgais sodošais raksturs. Līdz ar to attiecīgās sankcijas atbilst kriminālsodam. Tādējādi Konvencijas mērķis prasa, lai tiesiskās attiecības, kurās tiek piemērotas kriminālsodam atbilstošas nodokļu sankcijas, tiktu aizsargātas ar Konvencijas 6. pantu un tās 7. protokola 2. pantu.

Satversmes tiesa arī lietā Nr.2007-23-01³ „Par likuma „Par nodokļiem un nodevām” (2000.gada 13.aprīļa likuma redakcijā) 33.¹ panta pirmās daļas vārdu „ne biežāk kā vienu reizi trijos gados” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam” ir atzinusi, ka tiesību normas, kas regulē atbildību par nodokļu likumu pārkāpumiem,

¹ Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra spriedums lietā Nr. 2004-16-01, www.satv.tiesa.gov.lv.

² Satversmes tiesas 2007.gada 11.aprīļa spriedumā lietā Nr. 2006-28-01, www.satv.tiesa.gov.lv.

³ Satversmes tiesas 2008.gada 3.aprīļa spriedums lietā Nr.2007-23-01, www.satv.tiesa.gov.lv.

lielākā mērā ir attiecināmas uz to valsts darbības jomu, kurā valsts īsteno soda piemērošanas funkciju. Likumdevējam šajā jomā ir jānodrošina arī efektīvs pamattiesību aizsardzības regulējums, jo nodokļu sistēmas un sodu sistēmas normatīvajā regulējumā darbojas atšķirīgi principi. Ar nodokļu tiesību palīdzību valsts iegūst savu funkciju īstenošanai nepieciešamos resursus, savukārt ar sodu sistēmu tiek panākta citu tiesību pienācīga ievērošana.

No iepriekš norādītajiem Satversmes tiesas spriedumiem var izsecināt, ka gan sodam, kas piemērots par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētā pārkāpuma izdarīšanu, gan soda naudai, kas piemērota par nodokļu tiesības reglamentējošo tiesību normu pārkāpumu piemīt kriminālsfēras sankcijai raksturīgais sodošais raksturs un minētās sankcijas atbilst kriminālsodam. Līdz ar to jomā, kurā valsts īsteno soda piemērošanas funkciju ir jānodrošina arī efektīva personu pamattiesību aizsardzība.

Tas gan nenozīmē, ka minētajām lietām ir tieši jāpiemēro Kriminālprocesa likuma normas, bet gan to, ka tiesiskajās attiecībās, kurās tiek piemērotas kriminālsodam atbilstošas sankcijas ir piemērojami tie paši tiesību aizsardzības standarti un principi, kā kriminālprocesā.

Viens no tādiem principiem ir arī *reformatio in peius* aizlieguma princips.

2. *Reformatio in peius* aizlieguma princips kriminālprocesuālajās tiesībās

Satversmes tiesas atziņas par administratīvā soda dabu ir vērtētas arī Eiropas cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā *Zaicevs pret Latviju*.¹ Eiropas cilvēktiesību tiesa spriedumā ir secinājusi, ka Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa piemērošanas sfēra ir līdzīga parastam Kriminālkodeksam un atzinusi, ka V.Zaicevs, kurš tika saukts pie administratīvās atbildības saskaņā ar Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.³⁹ pantu ir atzīstams par „apsūdzības objektu krimināllietā” Konvencijas 6.panta nozīmē.

Savukārt Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments lietā Nr.SKA-543/2006², ir atzinis, ka soda naudai par nesamaksāto nodokli piemīt krimināltiesiskas sankcijas raksturs. Tādēļ, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, iestādei jāpiemēro tie paši principi, kas piemērojami pārskatot administratīvo sodu vai kriminālsodu. Līdz ar to ir nepieciešams noskaidrot, kādi nosacījumi attiecībā uz *reformatio in peius* pieļaujamību ir ietverti kriminālprocesuālajās tiesību normās.

Senāts iepriekš minētajā spriedumā ir atsaucies uz Kriminālprocesa likuma 344.panta piekto daļu. Kriminālprocesa likuma 344.pants ir iekļauts Kriminālprocesa likuma³ piektajā sadaļā, kas nosaka procesuālos termiņus un dokumentus. Minētās panta normas regulē jautājumu, kas saistīts ar sūdzības par kriminālprocesu veicošās amatpersonas rīcību vai nolēmumu, izlemšanu. Minētā panta piektā daļa noteic, ka amatpersona vai tiesa, kura izlemj sūdzību, nevar atcelt agrāk pieņemto nolēmumu, ja tas var radīt stāvokļa pasliktināšanos personai, kura iesniegusi sūdzību vai kuras interesēs tā iesniegta.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 336.pantu sūdzību var iesniegt procesā iesaistītā persona, kā arī persona, kuras tiesības vai likumīgās intereses ir aizskartas ar konkrēto rīcību vai nolēmumu, kā arī prokurors (protestu). Jāpiekrīt, ka minētā tiesību norma paredz aizliegumu sūdzības izskatīšanas rezultātā pasliktināt personas stāvokli, kura ir iesniegusi sūdzību, stāvokli. Tomēr jānorāda, ka sūdzības institūts faktiski kalpo

¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007.gada 31.jūlija spriedums lietā *Zaicevs pret Latviju*, www.echr.coe.int.

² Augstākās tiesas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.SKA-543/2006, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 159. – 166.lpp.

³ Kriminālprocesa likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.gada 5.novembris.

kā līdzeklis kontroles īstenošanai pār kriminālprocesa norisi attiecīgā procesa stadijā un tas nav vērstas uz lēmuma par soda piemērošanu pārsūdzību.

Līdz ar to Kriminālprocesa 344.pantā risinājumi ir attiecināmi uz procesuālu darbību un nolēmumu pārsūdzību un šajā procesa stadijā valsts vēl nav realizējusi sodošo funkciju un nav vēl „sodītās personas” uz ko savā spriedumā lietā Nr.SKA–543/2006¹ ir atsaucies Senāts. Savukārt *reformatio in peius* aizlieguma principa pamatā ir „sodītās” personas tiesiskā aizsardzība uz pārsūdzības brīvību.

Ņemot vērā iepriekš minēto, jāsecina, ka Kriminālprocesa likuma 344.pantā ietvertais regulējums attiecībā uz sūdzību iesniegšanu un izskatīšanu kriminālprocesa gaitā, nav nostādāms salīdzināmos apstākļos ar gadījumiem, kad sodītā persona pārsūdz piemēroto administratīvās ietekmēšanas līdzekli vai uzlikto administratīvo sodu.

Lietas izskatīšanas kārtību apelācijas instances tiesā un kasācijas instances tiesā regulē Kriminālprocesa likuma desmitā sadaļa.

Kriminālprocesa likuma 562.pants noteic apjomu un ietvaru, kādos apelācijas instances tiesa izskata lietu. Minētais pants noteic, ka:

1) tiesas izmeklēšana un tiesas debātes apelācijas instances tiesā notiek sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, kurus nedrīkst pārsniegt, izņemot gadījumus, kad apelācijas instances tiesai rodas šaubas par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem;

2) apelācijas instances tiesa drīkst piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā atzinusi pirmās instances tiesa, tikai tad, ja to lūdzis prokurors savā protestā vai cietušais savā sūdzībā privātās apsūdzības lietā, vai cietušais savā sūdzībā publiskās apsūdzības lietā, kuru atbalsta prokurors. Šajā gadījumā tomēr nedrīkst piemērot likumu par smagāku nodarījumu nekā tas, par kuru persona bija apsūdzēta, nosūtot krimināllietu uz tiesu, izņemot gadījumus, kad prokurors pirmās instances tiesas sēdē grozījis apsūdzību uz smagāku,

3) smagāka soda noteikšana apsūdzētajam pieļaujama tad, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība.

¹ Augstākās tiesas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.SKA-543/2006, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007., 159. – 166.lpp.

4) attaisnotās personas atzīšana par vainīgu un soda piemērošana tai pieļaujama tikai gadījumos, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība privātās apsūdzības lietā, vai cietušā sūdzība publiskās apsūdzības lietā, kuru atbalsta prokurors.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments 2008.gada 18.marta lēmumā lietā Nr.SKK-125/08¹, ir analizējis apelācijas instances tiesas tiesības piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu un noteikt smagāku sodu.

Konkrētajā gadījumā Senāta Krimināllietu departaments uzskatīja, ka apelācijas instances tiesa, notiesājot apsūdzētos par smagāku noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, nekā to atzinusi pirmās instances tiesa, bet saskaņā ar celto apsūdzību, ar kādu krimināllieta nodota tiesai un, nosakot noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijai atbilstošu sodu, nav pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 562.panta nosacījumus.

Senāta Krimināllietu departaments ir norādījis, ka apelācijas instance apsūdzētajiem sodu noteikusi saskaņā ar likumu. Savukārt kvalificējot noziedzīgo nodarījumu smagāka panta arī sods ir jānosaka panta sankcijas robežās. Pretējā gadījumā nav izslēgta situācija, kad tiesai ir jānosaka nelikumīgi vieglāks sods, nekā tas paredzēts likumā.

Kriminālprocesa likuma 563.pants līdzīgi kā Latvijas administratīvo pārkāpuma kodeksa 286.pants un 286.¹ pants nosaka, kādu nolēmumu, izskatot apelācijas sūdzību vai protestu pieņem tiesa, proti:

- 1) atstāj negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu;
- 2) atceļ pirmās instances tiesas spriedumu un taisa jaunu spriedumu;
- 3) atceļ pirmās instances tiesas spriedumu kādā tā daļā un taisa šajā daļā jaunu spriedumu;
- 4) atceļ pirmās instances tiesas spriedumu un izbeidz kriminālprocesu šajā likumā paredzētajos gadījumos;
- 5) atceļ pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā vai kādā tā daļā un nosūta krimināllietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. (..)

Savukārt apelācijas instances tiesas kompetenci jauna sprieduma taisīšanā nosaka Kriminālprocesa likuma 565.pants. Minētā panta trešā daļa nosaka, ka apelācijas sūdzības vai protesta izskatīšanas rezultātā apelācijas instances tiesa var arī,

¹ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008.gada 18.marta lēmums lietā Nr.SKK-125/08, www.at.gov.lv.

pamatojoties uz prokurora protestu vai cietušā sūdzību privātās apsūdzības lietā, vai cietušā sūdzību publiskās apsūdzības lietā, kuru atbalsta prokurors:

1) atzīt apsūdzēto par vainīgu smagāka noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, nekā to atzinusi pirmās instances tiesa, nosakot smagāku sodu vai nemainot sodu;

2) atcelt attaisnojošu pirmās instances tiesas spriedumu un taisīt notiesājošu spriedumu;

3) atzīt apsūdzēto par vainīgu atsevišķu noziedzīga nodarījuma epizožu izdarīšanā, kuras pirmās instances tiesa izslēgusi no apsūdzības, nosakot smagāku sodu vai nemainot sodu;

4) atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par sodu, nosakot smagāku sodu. (..)

Kā izriet no iepriekš norādītajām kriminālprocesa tiesību normām, apelācijas instances tiesa lietas izskatīšanas rezultātā var pieņemt apsūdzētajai personai nelabvēlīgāku nolēmumu, pamatojoties uz prokurora protestu vai cietušā sūdzību. Kriminālprocesa tiesību normas paredz *reformatio in peius* aizliegumu, ja apelācijas tiesvedības pamatā ir tikai apsūdzētās personas apelācija.

Turklāt likuma piemērošanā par smagāku noziedzīgu nodarījumu apelācijas instancei ir jāņem vērā pret apsūdzēto celtās apsūdzības ietvari.

Arī Kriminālprocesa 591.pants, kas regulē lietas izskatīšanu pēc sprieduma vai lēmuma atcelšanas, nosaka, ka soda pastiprināšana vai likuma piemērošana par smagāku noziedzīgu nodarījumu, izskatot lietu no jauna, pieļaujama tad, ja spriedums atcelts soda mīkstuma dēļ, vai sakarā ar to, ka pēc prokurora protesta vai pēc cietušā sūdzības bija nepieciešams piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu.

Reformatio in peius aizliegumu saturošas tiesību normas bija iekļautas arī Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 446.pantā.¹ Minētais pants noteica lietas izskatīšanas robežas apelācijas instances tiesā un paredzēja, ka apelācijas instances tiesa drīkst piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā atzinusi pirmās instances tiesa, tikai tad, ja to lūdzis prokurors protestā vai cietušais savā sūdzībā. Šajā gadījumā tomēr nedrīkstēja piemērot likumu par smagāku nodarījumu nekā tas, par kuru tiesājama bija nodots tiesai (otrā daļa).

¹ Latvija Kriminālprocesa kodekss: 1.izdevums -1998, Rīga: „Tiesu namu aģentūra”, 1998.

Savukārt smagāka soda noteikšana tiesājamam, kā arī attaisnotās personas atzīšana par vainīgu un soda piemērošana tai bija pieļaujama tikai gadījumos, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība (trešā daļa).

Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 464.pants noteica, ka izskatot lietu no jauna, piemērot likumu par smagāku noziegumu vai noteikt bargāku sodu drīkst tikai tad, ja sākotnējais spriedums atcelts pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības sakarā ar nepieciešamību piemērot likumu par smagāku noziegumu vai noteikt bargāku sodu, kā arī tad, ja izskatot lietu no jauna pēc sprieduma atcelšanas, konstatēti apstākļi, kas liecina par to, ka tiesājamais (apsūdzētais) izdarījis smagāku noziegumu.

Jāsecina, ka Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 464.panta norma, salīdzinājumā ar Kriminālprocesa atbilstošo normu, pieļāva *reformatio in peius* arī pēc tiesas iniciatīvas, konstatējot apstākļus, ka persona ir izdarījusi smagāku noziegumu.¹

Reformatio in peius aizlieguma principu saturošas procesuālās tiesību normas ir atrodamas arī padomju laika Kriminālprocesa kodeksā.

LPSR Kriminālprocesa kodeksa² 338. pants noteica, ka kasācijas instancē (apelācijas instances tajā laikā nebija) nav atļauts pastiprināt notiesātajam piespriesto sodu vai piemērot viņam likumu par smagāku noziegumu.

Proti, minētā norma noteica, ka izskatot lietu kasācijas kārtībā, tiesa var mīkstināt pirmās instances tiesas piespriesto sodu vai piemērot likumu par vieglāku noziegumu, bet tai nav tiesības pastiprināt sodu vai piemērot likumu par smagāku noziegumu. Tomēr spriedumu var atcelt sakarā ar to, ka jāpiemēro likums par smagāku noziegumu vai soda mīkstumā dēļ, ja, pamatojoties uz minētajiem apstākļiem, prokurors iesniedzis protestu vai cietušais — sūdzību.

Kā norādīts Latvijas PSR Kriminālprocesa komentāros, noliegums kasācijas instances tiesā pastiprināt sodu vai piemērot likumu par smagāku noziegumu garantē tiesājamam tiesas sprieduma pārsūdzības brīvību, nebaidoties, ka pārsūdzības rezultātā pasliktināsies viņa stāvoklis.³

Tomēr, jāatzīmē, ka LPSR Kriminālprocesa kodekss paredzēja papildus mehānismus, kā nodrošināt soda pārskatīšanu, ja tas nebija taisnīgs. Proti, ja pirmās instances tiesa bija nepareizi piemērojusi likumu par vieglāku noziegumu vai noteikusi

¹ Latvija Kriminālprocesa kodekss: Ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 1997.gada 27.martam. Rīga: - Valsts SIA „Tiesiskās informācijas centrs”, 1997.

² Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāri. Autoru kolektīvs. B.Azāna vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1986.

³ Turpat

pārāk mīkstu sodu, kas neatbilst nozieguma smagumam un notiesātā personībai, bet prokurora protests vai cietušā sūdzība šo motīvu dēļ nebija iesniegta, kasācijas instances tiesa atstāja spriedumu negrozītu un paziņoja par šiem apstākļiem tiesas priekšsēdētājam jautājuma izlemšanai par protesta iesniegšanu uzraudzības kārtībā.

No iepriekš analizētajām kriminālprocesuālajām tiesību normām ir izsecināms viens obligāts priekšnosacījums *reformatio in peius* aizlieguma principa piemērošanai, proti, apsūdzētās personas stāvokļa pasliktināšana ir pieļaujama, tikai pamatojoties uz prokurora protestu vai cietušā sūdzību privātās apsūdzības lietā, vai cietušā sūdzību publiskās apsūdzības lietā, kuru atbalsta prokurors.

Līdzīgs tiesiskais regulējums ir ietverts arī Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 286. un 286.¹ pantā. Minētie panti satur normas, kas noteic, ka iestāde vai tiesa var pieņemt personai nelabvēlīgāku nolēmumu tikai, tad ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības. Faktiski var secināt, ka pamati *reformatio in peius* pieļaujamībai ir identiski, proti, prokurora protests vai cietušā sūdzība. Pretējā gadījumā, apsūdzētā persona ir aizsargāta no stāvokļa pasliktināšanas un var paļauties, ka tiesa nepiemēros viņai bargāku sodu, nekā ir noteikts pārsūdzētajā nolēmumā. Cietušais kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu procesā piedalās, lai aizsargātu savas aizskartās subjektīvās tiesības un tam ir rīcības brīvība izvēlēties realizēt savas likumā paredzētās tiesības, vai atteikties no savu tiesību realizācijas. Turpretim atšķirīga situācija ir ar prokurora statusu.

Saskaņā ar Prokuratūras likumu¹ prokuratūra ir tiesu varas institūcija, kas patstāvīgi veic uzraudzību pār likumības ievērošanu šajā likumā noteiktās kompetences ietvaros. Tās uzdevums ir reaģēt uz likuma pārkāpumu un nodrošināt ar to saistītās lietas izlemšanu likumā noteiktajā kārtībā. Saskaņā ar Prokuratūras likuma 14.pantu prokurors kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā uztur valsts apsūdzību krimināllietās visās Latvijas Republikas tiesās un prokuroram ir pienākums iesniegt protestu par nelikumīgu vai nepamatotu tiesas nolēmumu krimināllietā. Turklāt prokuroram ir pienākums veikt nepieciešamos pasākumus personu un valsts tiesību un likumīgo interešu aizsardzībai.

Arī saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 34.pantu prokuroram kā valsts apsūdzības uzturētājam ir pienākums, konstatējot atbilstošu pamatu, pārsūdzēt tiesas

¹ Prokuratūras likums, publicēts: Latvijas Vēstnesis Nr.65, 1994.gada 2.jūnijs.

nolēmumu. Prokurors publiskās apsūdzības kriminālprocesā funkciju īsteno valsts vārdā un sabiedrības interesēs. Tātad saskaņā ar Kriminālprocesa likuma normām un Prokuratūras likumu prokuroram ir nevis tiesības, bet pienākums iesniegt protestu krimināllietā, ja tiesas nolēmums ir nelikumīgs vai nepamatots.

No iepriekš analizētajām Kriminālprocesa likuma normām izriet, ka *reformatio in peius* pieļaujamība kriminālprocesā ir tieši atkarīga no prokurora rīcības, konkrētās lietas ietvaros, proti, no tā vai prokurors, izvērtējis tiesas nolēmuma pamatotību un likumību, tajā skaitā arī piemērotā soda atbilstību nodarītajam, kā arī sabiedrības interšu ievērošanu, ir iesniedzis protestu.

Savukārt atšķirībā no Kriminālprocesa likuma Latvijas administratīvo pārkāpumu kodekss paredz tikai prokurora tiesības iesniegt protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā. Latvijas administratīvo pārkāpumu kodekss neparedz prokuroram procesa dalībnieka statusu. Procesā dalībnieka statuss prokuroram nav noteikts arī Administratīvā procesa likumā.

3. Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas piemērošanas prakse

Administratīvā procesa likuma 81.pants noteic:

„(1) Augstāka iestāde izskata lietu vēlreiz pēc būtības kopumā vai tajā daļā, uz kuru attiecas iesniedzēja iebildumi. Augstāka iestāde, pieņemot lēmumu par apstrīdēto administratīvo aktu, citastarp ievēro Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteikto formu, kādā tiek īstenota padotība pār zemāku iestādi, kā arī apstrīdētā administratīvā akta veidu (65.pants).

(2) Augstāka iestāde ar savu lēmumu var:

- 1) atstāt administratīvo aktu negrozītu;
- 2) atcelt administratīvo aktu;
- 3) atcelt administratīvo aktu kādā daļā;
- 4) izdot satura ziņā citādu administratīvo aktu;

5) konstatēt, vai administratīvais akts, kurš jau zaudējis spēku (82.pants), ir bijis tiesisks vai prettiesisks.

(3) Lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu (administratīvais akts) nedrīkst būt iesniedzēja interesēm nelabvēlīgāks nekā apstrīdētais administratīvais akts, izņemot gadījumu, kad augstāka iestāde konstatē, ka ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas vai pārkāptas tādas procesuālo tiesību normas, kas aizsargā sabiedrības intereses.

(4) Ja iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu minēts apstrīdēšanas pamatojums, augstākas iestādes lēmuma pamatojumā norādāmi argumenti attiecībā uz šo iesniedzēja pamatojumu.

(5) Apstrīdētais administratīvais akts iegūst savu galīgo noformējumu tādā veidā, kādā tas noformēts lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu. Šādā veidā tas ir izpildāms un to var pārsūdzēt tiesā.”.

Administratīvā procesa likuma 81.pants paredz iestādes kompetenci pieņemt noteiktus lēmumus, izskatot personas apstrīdēšanas iesniegumu. Apstrīdēšanas institūts ir viens no procesuālajiem instrumentiem, kas ļauj privātpersonai salīdzinoši ātri un lēti izmantot savu tiesību aizsardzības iespēju (subjektīvi tiesisko funkcija). Otrkārt, tas

pārvaldei vēlreiz dod iespēju pārbaudīt sava lēmuma tiesiskumu (objektīvi tiesiskā funkcija).¹

Atkarībā no tā, kuru no divām apstrīdēšanas procesa funkcijām likumdevējs ir atzinis par svarīgāku tiek risināts jautājums par *reformatio in peius* pieļaujamību administratīvā akta apstrīdēšanas procesa stadijā. Proti, dodot priekšroku subjektīvi tiesiskajai funkcijai, *reformatio in peius* nav pieļaujams, savukārt pie objektīvi tiesiskās funkcijas realizēšanas, *reformatio in peius* ir pieļaujams.

Administratīvā procesa likuma 81.panta trešā daļa noteic, ka lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu (administratīvais akts) nedrīkst būt iesniedzēja interesēm nelabvēlīgāks nekā apstrīdētais administratīvais akts, izņemot gadījumu, kad augstāka iestāde konstatē, ka ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas vai pārkāptas tādas procesuālo tiesību normas, kas aizsargā sabiedrības intereses.

No minētās tiesību normas ir konstatējami divi izņēmumi, kad iestādei apstrīdēšanas rezultātā ir tiesības pasliktināt personas, kura ir vērsusies iestādē ar apstrīdēšanas iesniegumu, stāvokli attiecībā pret sākotnēji izdoto administratīvo aktu, proti:

- 1) ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas;
- 2) ir pārkāptas tādas procesuālo tiesību normas, kas aizsargā sabiedrības intereses.

Līdz ar to, izpildoties norādītajiem nosacījumiem, virsroka ir dodama objektīvi tiesiskās funkcijas realizēšanai un iestādei ir tiesības, pieņemt personai nelabvēlīgāku nolēmumu.

Obligāto materiālo tiesību normu pārkāpums, kā pamats *reformatio in peius* pieļaujamībai saskaņā ar Administratīvā procesa likumu, tiesu praksē visbiežāk tiek vērtēts „nodokļu” lietās.

Piemēram, Administratīvā apgabaltiesa lietā Nr.A42167304², vērtējot pieteicēja argumentus par Valsts ieņēmumu dienesta reģionālās iestādes pieļauto *reformatio in peius* azlieguma principa pārkāpumu, izskatot pieteicēja apstrīdēšanas iesniegumu par aprēķināto nodokļa parādu un soda naudu, atzina, ka augstāka iestāde, izskatot iesniedzēja sūdzību, skata lietu vēlreiz pēc būtības, proti, tiek no jauna vērtēti gan lietas faktiskie apstākļi, gan piemērojamās tiesību normas. Izvērtējot lietas apstākļus, augstāka

¹ Briede J. Administratīvā akta apstrīdēšana: Administratīvā procesa likuma 75.-81.pants. Grām: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005.

² Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 13.aprīļa spriedums lietā Nr.A42167304, nav publicēts

iestāde var izdot arī satura ziņā citādu administratīvo aktu nekā to bija izdevusi zemākā iestāde. Turklāt augstākas iestādes lēmums var būt iesniedzēja interesēm nelabvēlīgāks, ja tiek konstatēts, ka zemākā iestāde, pieņemot apstrīdēto administratīvo aktu, ir pieļāvusi obligāto materiālo tiesību normu pārkāpumus.

Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka konkrētajā gadījumā Valsts ieņēmumu dienesta Kurzemes reģionālas iestādes direktors bija pamatoti konstatējis, ka zemākas Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonas lēmumā ir pieļauts obligāto materiālo tiesību normu pārkāpums, kā rezultātā pieteicējam nepareizi aprēķināts nodoklis un soda nauda. Līdz ar to Valsts ieņēmumu dienesta Kurzemes reģionālas iestādes direktoram bija pamats pieņemt cita satura administratīvo aktu, kaut arī tas noteica pieteicējam lielāku budžetā maksājamo nodokļu summu nekā sākotnējais administratīvais akts.

Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka pieteicējs konkrētajā gadījumā nepamatoti atsauca uz tiesiskās palāvības principu. Tā kā pieteicējs pats apstrīdēja augstākā iestādē sākotnējo administratīvo aktu un lūdza pārskatīt lietu, tad pieteicējam bija jārēķinās arī ar iespēju, ka augstāka iestāde pieņems cita satura administratīvo aktu un arī to, ka augstākas iestādes administratīvais akts varētu būt nelabvēlīgāks pieteicēja interesēm par apstrīdēto administratīvo aktu. Līdz ar to tiesiskās palāvības princips konkrētajā gadījumā nav piemērojams.

Turklāt Administratīvā apgabaltiesa noraidīja kā nepamatotu, pieteicēja apelācijas sūdzībā izteikto motīvu, ka arī obligāto materiālo tiesību normu pārkāpums vērtējams kontekstā ar sabiedrības interesēm. No minētā var secināt, ka abi Administratīvā procesa likuma 81.panta trešajā daļā noteiktie pamati *reformatio in peius* pieļaujāmībai ir patstāvīgi pamati.

Administratīvā apgabaltiesa arī 2006.gada 9.oktobra spriedumā¹, izvērtējot pieteicēja argumentu, ka Valsts ieņēmumu dienests nevarēja administratīvā akta apstrīdēšanas procesā veikt papildus nodokļu uzrēķinu, ir noraidījusi to kā nepamatotu.

Apgabaltiesa ir norādījusi, ka apstrīdēšanas procesā ir pieļaujama pat pieteicēja interesēm nelabvēlīgāka administratīvā akta izdošana.

Ja augstāka iestāde konstatē, ka sākotnējais administratīvais akts ir obligātais administratīvais akts, bet zemāka iestāde ir izdevusi citu, tātad tiesību normai neatbilstoša satura administratīvo aktu, tad augstāka iestāde var šādu administratīvo aktu atcelt pilnīgi vai daļā arī apstrīdētājam par sliktu. Gadījumā, ja augstāka iestāde

¹ Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 9.oktobra spriedums lietā Nr.A42055204, nav publicēts

pati ir kompetenta pieņemt administratīvo aktu, tās pienākums ir šo administratīvo aktu formulēt galīgajā variantā tā, lai tas ir tiesisks.

Konkrētajā gadījumā, pārbaudot sākotnējā administratīvajā aktā aprēķināto nodokli, pamatojoties uz personas apstrīdēšanas iesniegumu, augstāka iestāde secināja, ka nodokļa parāda summa pie faktiskajiem lietas apstākļiem aprēķināta nepareizi. Šādā gadījumā augstāka iestāde varēja labot pieļauto kļūdu, izdodot tiesību normām un faktiskajiem apstākļiem atbilstošu obligāto administratīvo aktu.

Savukārt lietā Nr.C27145602¹ Administratīvā apgabaltiesa ir risinājusi kolīziju starp tiesiskuma un tiesiskās paļāvības principiem. Apgabaltiesa minētajā lietā konstatēja, ka administratīvajā aktā tā galīgajā noformējumā apstrīdēšanas procesa ietvaros būtiski palielināts budžetā maksājamās nodokļa un soda naudas apmērs. Vērtējot, vai nav pieļauts tiesiskās paļāvības principa pārkāpums, apgabaltiesa ir norādījusi, ja augstāka iestāde konstatē, ka sākotnējais administratīvais akts ir obligātais administratīvais akts, bet zemāka iestāde ir izdevusi citu, tātad tiesību normai neatbilstoša satura administratīvo aktu, tad augstāka iestāde var šādu administratīvo aktu atcelt pilnīgi vai daļā arī apstrīdētajam par sliktu. Gadījumā, ja augstāka iestāde pati ir kompetenta pieņemt administratīvo aktu, tās pienākums ir šo administratīvo aktu formulēt galīgajā variantā tā, ka tas ir tiesisks.

Konkrētajā gadījumā sākotnējā administratīvajā aktā privātpersonai ir uzlikts pienākums samaksāt noteiktu nodokļa summu. Pārbaudot aprēķināto nodokli, pamatojoties uz personas iesniegumu par apstrīdēšanu, augstāka iestāde secināja, ka nodokļa summai faktiskajos lietas apstākļos atbilstoši tiesību normai bija jābūt lielākai. Šādā gadījumā augstāka iestāde varēja iemaksājamo nodokli palielināt, tādā veidā izdodot adresāta interesēm nelabvēlīgāku administratīvo aktu. Līdz ar to apgabaltiesa atzina, ka konkrētajā gadījumā atbildētājs pamatoti priekšroku devis tiesiskuma principam un iepretim pieteicēja tiesiskajai paļāvībai.

Konkrētajā lietā ar Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmumu² atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību un lēmumā, cita starpā, norādīts, ka apgabaltiesa ir izvērtējusi gan Valsts ieņēmumu dienesta lēmuma pamatojumā norādītos apstākļus, gan kolīziju starp tiesiskuma un tiesiskās paļāvības principu un senatoru kolēģijai nerodas šaubas par apgabaltiesas sprieduma tiesiskumu.

¹ Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 21.augusta spriedums lietā Nr.C27145602, nav publicēts

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 20.novembra rīcības sēdes lēmums, nav publicēts

No aplūkotajiem tiesu prakses piemēriem izriet, ka nodokļu likuma normas ir obligātās tiesību normas. Konstatējot, ka nodokļa apmērs ir noteikts nepareizi, iestāde apstrīdēšanas rezultātā var izdot gan satura, gan rezultāta ziņā nelabvēlīgāku lēmumu. Tādā gadījumā priekšroka dodama tiesiskuma principam iepretim personas tiesiskās paļāvības principam. Turklāt minētie secinājumi attiecināmi gan uz aprēķināto nodokļa parādu, gan soda naudu.

Savukārt pie kardināli atšķirīga rezultāta, vērtējot *reformatio in peius* pieļaujamību attiecībā uz apstrīdēto soda naudu, Senāts nonāca lietā Nr.SKA – 543/2006¹.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments lietā Nr.SKA–543/2006, *ex officio* pārbaudījis apgabaltiesas sprieduma tiesiskumu, atbilstoši Administratīvā procesa likuma 103. panta otrajai daļai, norādīja, ka ir izvērtējams jautājums, vai apgabaltiesa pareizi piemērojusi Administratīvā procesa likuma 81. panta trešo daļu.

Administratīvo lietu departamenta ieskatā Administratīvā apgabaltiesa pareizi norādījusi, ka likuma normas, kas noteic, kā nosakāms nodokļa apmērs, ir obligātās tiesību normas, līdz ar to Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektoram bija tiesības noteikt lielāku parādu, nekā tas bija noteikts apstrīdētajā lēmumā.

Tomēr Administratīvo lietu departamenta ieskatā Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektora lēmums daļā par papildu nodokļa uzlikšanu un papildu soda naudas uzlikšanu ir vērtējams atšķirīgi. Likumā „Par nodokļiem un nodevām” 32. pantā paredzētā soda nauda 100% apmērā (*apmērā, kāds bija noteikts pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas laikā*) no nenomaksātā nodokļa netiek uzskatīta par kriminālsodu, bet gan administratīvu piespiedu līdzekli. Tomēr Administratīvo lietu departamenta ieskatā šai soda naudai piemīt kriminālsoda raksturs soda bardzības dēļ, kā arī tādēļ, ka soda nauda ir paredzēta, lai sodītu pārkāpēju un novērstu citu pārkāpumu izdarīšanu.²

¹ Augstākās tiesas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.SKA-543/2006.

² Sal. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2006. gada 19. septembra lēmumā lietā SKA – 283/2006 secināja, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot un piemērojot Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu, vairākos spriedumos ir noteikusi, ka sods, kas tiek uzlikts par nodokļu normu neievērošanu, konvencijas 6. panta izpratnē ir uzskatāms par kriminālsodu (*sk., piemēram, 44.-51. punktu 2001. gada 3. maija spriedumā „J.B. pret Šveici”, iesnieguma nr. 31827/96; 64.-71. punktu 2002. gada 23. jūlija spriedumā „Janosevics (Janosevic) pret Zviedriju”, iesnieguma nr. 34619/97*). Tādējādi Senāts atzina soda nauda (kas atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32. panta pirmajai daļai automātiski tiek piedzīta nodokļu bāzes samazināšanas gadījumā), kas ir 100% apmērā no nenomaksātā nodokļa, kas tiek aprēķināts, citstarp piemērojot likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”

Līdz ar to Senāts minētajā lietā atzina, ka, izvērtējot personas sūdzību daļā par aprēķināto soda naudu par nodokļus reglamentējošo tiesību normu pārkāpumu, ir piemērojami tie paši principi, kas ievērojami, pārskatot administratīvo sodu vai kriminālsodu sakarā ar sodītās personas sūdzību.

Senāts arī norādīja, ka atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286. panta pirmās daļas 4. punktam augstāka iestāde vai amatpersona, izskatot sūdzību par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā var grozīt soda mēru, taču tā, lai sods netiktu pastiprināts. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 344. panta piektajai daļai amatpersona vai tiesa, kura izlemj sūdzību, nevar atcelt agrāk pieņemto nolēmumu, ja tas var radīt stāvokļa pasliktināšanos personai, kura iesniegusi sūdzību vai kuras interesēs tā iesniegta. Kā redzams no iepriekš minētajām normām, *reformatio in peius* (lēmuma pasliktināšana apstrīdēšanas rezultātā) gadījumā, ja par to sūdzas sodītā persona, nav pieļaujams. Tādējādi nav pieļaujams *reformatio in peius* arī nodokļu soda naudas pārskatīšanas gadījumā, ja pārskatīšanas process ierosināts uz nodokļu maksātāja iesnieguma pamata.

Arī lietā Nr.SKA-357/2007¹ Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektors apstrīdēšanas stadijā nav tiesīgs palielināt sākotnēji aprēķināto soda naudu, un, atsaucoties uz spriedumu lietā Nr.SKA – 543/2006², ir norādījis, ka soda naudai nodokļu lietās piemīt kriminālsoda raksturs soda bardzības dēļ, kā arī tādēļ, ka soda nauda ir paredzēta, lai sodītu pārkāpēju un novērstu citu pārkāpumu izdarīšanu. Tāpēc, izvērtējot soda noteikšanu par nodokļus reglamentējošo tiesību normu pārkāpumu, ir piemērojami tie paši principi, kas noteikti administratīvo sodu un kriminālsodu apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas procesā, proti, ka nav pieļaujama lēmuma pasliktināšana apstrīdēšanas rezultātā, ja par to sūdzas sodītā persona. Tādējādi arī nodokļu soda naudas pārskatīšanas gadījumā, ja pārskatīšanas process ierosināts uz nodokļu maksātāja iesnieguma pamata, nav pieļaujams *reformatio in peius* (lēmuma pasliktināšana apstrīdēšanas rezultātā).

22. panta ceturtais daļas otro teikumu, uzskatāma par kriminālsodu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas izpratnē, publicēts: <http://www.at.gov.lv>)

¹ Augstākās tiesas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 21.augusta spriedums lietā Nr.SKA-357/2006.

² Augstākās tiesas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.SKA-543/2006.

Savukārt lietā Nr.SKA-219/2008¹ senatoru kolēģija atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību un norādīja, ka *reformatio in peius* aizliegums darbojas tieši tad, ja atbilstoši tiesību normām apstrīdēšanas rezultātā iestāde konstatē pamatu nelabvēlīgāka lēmuma pieņemšanai, taču, neskatoties uz vispārēju nepieciešamību pieņemt tiesisku lēmumu, negroza apstrīdēto lēmumu par sliktu personai, kas to apstrīdējusi. Tādējādi *reformatio in peius* aizliegums nozīmē samierināšanos ar prettiesisku lēmumu, dodot priekšroku privātpersonas tiesiskajai paļāvībai.

Vērtējot tiesību principu attiecības kolīziju gadījumā, ir jāraugās, kuram tiesību principam konkrētajos apstākļos ir lielāks svars.

Konkrētajā gadījumā, nodokļu soda naudai piemītošais kriminālsoda raksturs ir tieši tas iemesls, kāpēc priekšroka būtu dodama tiesiskās paļāvības principam, t.i., *reformatio in peius* aizliegumam, iepretim tiesiskuma principam, t.i., likuma „Par nodokļiem un nodevām” 32.panta pirmās daļas piemērošanai pilnā apmērā.

Tomēr, ja iestāde ir ierobežota lēmuma pieņemšanā ar nepieciešamību piemērot *reformatio in peius* aizlieguma principu, tas nenozīmē, ka iestādei nav jāskata lieta pēc būtības.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments lietā Nr.SKA-125/2007² ir atzinis, ka *reformatio in peius* aizlieguma princips neliedz augstākai iestādei izvērtēt visus lietā būtiskos apstākļus (tai skaitā, dodot citu vērtējumu apstākļiem, kas konstatēti sākotnējā lēmumā vai vērtējot citus apstākļus, kas lietā izrādās būtiski), bet gan aizliedz apstrīdēšanas rezultātā nostādīt personu nelabvēlīgākā situācijā nekā pirms apstrīdēšanas, t.i., nav pieļaujams, ka administratīvā akta nolemjotā daļa būtu personai nelabvēlīgāka.

Tātad *reformatio in peius* aizlieguma princips ir attiecināms tikai uz lēmuma rezolutīvo daļu, nevis saturu. Iestāde var arī pieņemt satura ziņā arī citu administratīvo aktu, proti, atbilstošu tiesību normām, tomēr tā rezultātā piemērotajām sankcijām nevajadzētu pastiprināties.

Tātad atbilstoši Senāta atziņām, kas ir nostabilizējušās tiesu praksē, pieņemot lēmumu par apstrīdēto administratīvo aktu, iestāde ir ierobežota ar sākotnēji personai noteikto soda naudas (administratīvā ietekmēšanas līdzekļa) apmēru. Kā pamatojums

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 11.marta rīcības sēdes lēmums, nav publicēts

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 12.aprīļa spriedums lietā SKA-125/2007, www.tiesas.lv

šādiem atšķirīgiem kritērijiem ir norādīts piemērotā administratīvā ietekmēšanas līdzekļa kriminālsoda raksturs.

Līdz ar to, vērtējot *reformatio in peius* pieļaujamību, gadījumos, kad valsts ir realizējusi sodošo funkciju, gan piemērojot administratīvās ietekmēšanas līdzekli, gan administratīvo sodu, gan piemērojot kriminālsodu ir piemērojami tie paši principi.

Šie principi ir atklājami, vērtējot un analizējot kopīgo un atšķirīgo procesuālajās tiesību normās, un tiesu praksē, attiecībā uz administratīvo sodu, kriminālsodu un administratīvās ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu. Līdz ar to tiesu prakses atziņas attiecībā uz Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas piemērošanu ir ņemamas vērā, analizējot *reformatio in peius* aizlieguma principa piemērošanu arī administratīvo pārkāpumu lietās.

Turklāt no minētajām Senāta atziņām izriet, ka Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa un Kriminālprocesa likuma normas nosaka augstāku personas tiesību aizsardzības līmeni nekā Administratīvā procesa likuma 81.panta trešajā daļā ietvertā norma.

4. *Reformatio in peius* aizlieguma principa piemērošana administratīvajā procesā tiesā.

4.1. *Reformatio in peius* aizlieguma principa piemērošana, pārbaudot tiesneša lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā (*LAPK 213.panta lietas*).

Saskaņā ar Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 213.pantu rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešiem ir nodota kompetence izskatīt un pieņemt lēmumus virknē administratīvo pārkāpumu lietu.

Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likuma 2.panta trešā un ceturtā daļa noteic, ka Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 213.pantā minētās lietas izskata rajona (pilsētas) tiesa, ievērojot Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteiktos termiņus un administratīvā akta adresāta procesuālās garantijas. Rajona (pilsētas) tiesas lēmums par administratīvā soda uzlikšanu pārsūdzams Administratīvajā apgabaltiesā.

Administratīvā procesa likuma 3.panta otrā daļa noteic, ka administratīvais process tiesā notiek saskaņā ar šo likumu. Ja cita likuma speciālā tiesību norma nosaka citu kārtību, kas nav pretrunā ar šā likuma pamatmērķiem un principiem, administratīvajā procesā tiesā piemēro cita likuma speciālo tiesību normu.

No iepriekš norādītajām tiesību normām izriet, ka administratīvā procesa ietvaros Administratīvā apgabaltiesa skata arī atsevišķas kategorijas administratīvo pārkāpumu lietas, proti, lietas kurās lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu pieņem rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis.

Ar 2007.gada 17.maija likumu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā” Latvijas administratīvo pārkāpumu kodekss tika papildināts ar jaunu pantu, kas noteic apelācijas instances tiesas nolēmumus, kurus tiesa pieņem, izskatot apelācijas sūdzību vai protestu par rajona (pilsētas) tiesneša lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹ pants noteic:

„Apelācijas instances tiesa, izskatot apelācijas sūdzību vai protestu par rajona (pilsētas) tiesneša pieņemto lēmumu, taisa vienu no šādiem spriedumiem:

- 1) atstāj lēmumu negrozītu, bet sūdzību vai protestu noraida;
- 2) atceļ lēmumu un nosūta lietu jaunai izskatīšanai;
- 3) atceļ lēmumu un izbeidz lietu;

4) atceļ lēmumu un taisa spriedumu, ar kuru konstatē personas vainu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā un uzliek sodu;

5) groza soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbildību par administratīvo pārkāpumu.

Apelācijas instances tiesa neatkarīgi no apelācijas sūdzības motīviem ar lēmumu atceļ rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumu un nosūta lietu jaunai izskatīšanai šādos gadījumos:

1) lieta izskatīta nelikumīgā sastāvā;

2) lietas izskatīšanā pārkāptas tiesību normas, kas nosaka, ka jāpaziņo administratīvā pārkāpuma lietas dalībniekiem par lietas izskatīšanas laiku un vietu;

3) izskatot lietu, pārkāptas tiesību normas par tiesvedības valodu;

4) tiesneša lēmums nosaka to personu tiesības un pienākumus, kuras nav administratīvā pārkāpuma lietas dalībnieki;

5) lietā nav pilna tiesneša lēmuma, kā arī šajā kodeksā noteiktajos gadījumos - sēdes protokola.

Šā panta pirmās daļas 4. un 5.punktā minētajos gadījumos apelācijas instances tiesa var pieņemt personai nelabvēlīgāku nolēmumu, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības.”.

Tātad saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹ panta pirmās daļas 4. un 5.punktu apelācijas instances tiesa, izskatot apelācijas sūdzību vai protestu par rajona (pilsētas) tiesneša pieņemto lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā var arī:

- atcelt lēmumu un taisīt spriedumu, ar kuru konstatē personas vainu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā un uzliek sodu;

- grozīt soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbildību par administratīvo pārkāpumu.

Minētajos gadījumos apelācijas instances nolēmums var būt arī personai nelabvēlīgāks. Tomēr Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹ panta trešā daļa paredz ierobežojumu, proti, noteic, ka apelācijas instances tiesa var pieņemt personai nelabvēlīgāku nolēmumu tikai tad, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības.

Izpētot tiesu praksi, secināms, ka administratīvās tiesas sākotnēji piemēroja Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas normas arī administratīvo

pārkāpumu lietās, kurās lēmumu par administratīvā soda piemērošanu ir pieņēmusi tiesneši.

Piemēram, Administratīvā apgabaltiesa lietā Nr.114006306¹, izskatot apelācijā vispārējās jurisdikcijas tiesneša lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu, konstatēja, ka konkrētajā gadījumā ar tiesneses lēmumu personai naudas sods noteikts mazākā apmērā, nekā to paredz attiecīgā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa panta sankcija.

Administratīvā apgabaltiesa spriedumā norādīja, ka atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta pirmās daļas 4.punktā noteiktajai tiesību normai augstāka iestāde vai tiesa nav tiesīga noteikt bargāku sodu par to, kurš sākotnēji noteikts sankcijas ietvaros. Tomēr konkrētajā gadījumā secināja, ka pirmās instances tiesas tiesnese, pieņemot minēto lēmumu, ir pārkāpusi obligātās materiālās tiesību normas. Tādējādi atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 32.pantam, kā arī, lai sasniegtu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 22.pantā noteikto administratīvā soda mērķi, apgabaltiesa uzskatīja, ka pirmās instances tiesas tiesneses lēmums ir grozāms un naudas sods nosakāms atbilstoši likumā noteiktajai sankcijai. Administratīvā apgabaltiesa sprieduma pamatojumā atsaucās uz Administratīvā procesa likuma 81.panta trešo daļu un norādīja, ka Administratīvā procesa likuma 81.panta trešajā daļā ir paredzēts izņēmuma gadījums, kad lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu drīkst būt iesniedzēja interesēm nelabvēlīgāks nekā apstrīdētais akts, proti, kad augstāka iestāde konstatē, ka ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas. Minētā tiesību norma reglamentē iestādes (augstākas iestādes) tiesības, tomēr, ņemot vērā, ka administratīvo pārkāpumu lietās tiesa (tajā skaitā, apelācijas instances tiesa), cita starpā, vērtē piemērotā administratīvā soda pamatotību, apgabaltiesa uzskatīja, ka šī tiesību norma ir piemērojama arī tiesā.

Tomēr Senāts, izskatot konkrēto lietu, ir norādījis², ka apgabaltiesa nepamatoti, pārsniedzot savas kompetences robežas, personai piemēroto soda mēru ir grozījusi tādējādi, ka tas, kaut arī noteikts atbilstoši tiesību normā noteiktajiem ietvariem, ir pastiprināts. Senāts ir norādījis, ka orgāna (amatpersonas), kas izskata sūdzību par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, kompetenci noteic Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pants (vecajā redakcijā). Šā panta pirmās daļas 4.punkts

¹ Administratīvā apgabaltiesas 2006.gada 9.novembra spriedums lietā Nr.114006306, (nav publicēts).

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2007.gada 26.aprīļa spriedumā lietā SKA-147/2007, (www.tiesas.lv)

expressis verbis noteic, ka orgāns (amatpersona), izskatot sūdzību par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, citastarp groza soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbildību par administratīvo pārkāpumu, taču tā, lai sods netiktu pastiprināts.

Turklāt, ņemot vērā, ka Administratīvā procesa likuma 81.panta normas regulē administratīvo procesu iestādē, proti, augstākas iestādes kompetenci, pārbaudot sākotnējo administratīvo aktu, bet, kā atzīts Administratīvo lietu departamenta praksē¹, tiesneša lēmums administratīvo pārkāpumu lietā nav administratīvais akts, proti, tam ir sprieduma juridiskā daba, līdz ar to Administratīvā procesa likuma 81.panta trešā daļa nav piemērojama, arī pārbaudot tiesneša lēmuma par administratīvā soda piemērošanu tiesiskumu apelācijas kārtībā.

Praksē nepieciešamība piemērot *reformatio in peius* aizlieguma principu izpaužas tajos gadījumos, kad pārsūdzības procesā konfliktē atšķirīgas tiesiskās intereses. Izvērtējot administratīvo tiesu praksi, secināms, ka viens no gadījumiem, kad ir izšķirams jautājums par to, kuram no principiem dodama priekšroka, proti, tiesiskuma principam vai sodītās personas tiesiskās paļāvības principam, ir gadījumi, kad pirmās instances tiesas tiesnesis ir piemērojis administratīvo sodu neatbilstoši Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa normām. Proti, nav ievērojis obligātās materiālo tiesību normas.

Piemēram, Administratīvā apgabaltiesa 2008.gada 2.jūlija spriedumā² ir konstatējusi, ka ar pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu persona atzīta par vainīgu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵panta astotajā daļā paredzētā pārkāpuma izdarīšanā un sodīts ar administratīvo arestu uz 12 diennaktīm un naudas sodu Ls 500 apmērā, atņemot transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz diviem gadiem.

Ņemot vērā, ka persona ir atzīta par vainīgu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā, kas paredzēts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵panta astotajā daļā, kuras sankcijā attiecībā uz transportlīdzekļa vadītājiem, kuriem nav vadīšanas tiesību (transportlīdzekļu vadīšanas tiesības noteiktā kārtībā nav iegūtas vai ir atņemtas), ir noteikts, ka jāpiemēro aizliegums iegūt transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz trim gadiem, apgabaltiesa atzina, ka izskatāmajā gadījumā tiesnesis, uzliekot

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 26.septembra spriedums lietā SKA-541/2006, npublicēts.

² Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 2.jūlija spriedums lietā Nr.P136022107, www.tiesas.lv

personai sodu un atņemot transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz diviem gadiem, nav pareizi piemērojis minēto sankciju.

Ievērojot apelācijas instances tiesai Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹pantā noteikto kompetenci, kā arī lietā konstatētos apstākļus, Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punktu pārsūdzētais lēmums daļā par transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanu ir grozāms, taču tā, lai nepasliktinātu sodītās personas stāvokli, proti, nosakot aizliegumu iegūt transportlīdzekļu vadīšanas tiesības nevis uz trim, bet gan uz diviem gadiem, bet pārējā daļā atstājams negrozīts.

Konkrētajā gadījumā, apgabaltiesa konstatējusi, ka tiesnesis ir kļūdaini piemērojis papildsodu - tiesību atņemšanu uz diviem gadiem. Savukārt saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta astotās daļas sankciju, lietas ietvaros ir piemērojams aizliegums iegūt tiesības uz trīs gadiem. Apgabaltiesa minētajā lietā ir mainījusi piemērotās sankcijas saturu, tomēr noteikto ierobežojumu iegūt tiesības noteikusi uz termiņu, kādu ir noteikusi pirmās instances tiesa. Tādā veidā sankcijas saturs ir noteikts atbilstoši likumā paredzētajam, tomēr kopumā nepasliktinot sodītās personas stāvokli. Minētajā gadījumā tiesa ir devusi priekšroku sodītās personas tiesību aizsardzības principa ievērošanai un nav pieļāvusi *reformatio in peius*, iepretim tiesiskuma principam, atbilstoši kuram, sankcija būtu jāmaina un papildsods būtu jāpiemēro pilnā apjomā.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments arī lietā Nr.SKA-556/2006¹ ir atzinis, ka, izskatot administratīvo lietu un piemērojot administratīvo sodu, tiesnesis īsteno tiesas funkciju. Tādējādi tiesneša lēmumi administratīvo pārkāpumu lietās nav administratīvie akti.

Konkrētajā lietā Aizkraukles rajona tiesas tiesnese personu par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴ panta septītajā daļā, 149.⁵ panta ceturtajā daļā un 175.pantā paredzētajiem administratīvajiem pārkāpumiem sodīja ar administratīvo arestu uz 10 diennaktīm, naudas sodu Ls 500 un aizliegumu uz trim gadiem iegūt transporta līdzekļa vadīšanas tiesības

Administratīvā apgabaltiesa atcēla Aizkraukles rajona tiesas tiesneses lēmumu daļā par personas saukšanu pie administratīvās atbildības pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁵ panta ceturtajās daļas un noteica galīgo sodu par Latvijas

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 21.novembra spriedums lietā SKA-556/2006, npublicēts.

Administratīvo pārkāpumu kodeksa 175.pantā un 149.⁴ panta septītajā daļā paredzētajiem administratīvajiem pārkāpumiem – administratīvo arestu 15 diennaktis un naudas sodu Ls 400

Senāts, izskatījis lietu kasācijas kārtībā, atzina, ka nav pamatota apgabaltiesas atsaukšanās lietā uz Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas piemērošanu, norādot, ka apelācijas instances tiesa ir augstāka iestāde, kura var pieņemt tādu lēmumu par apstrīdēto administratīvo aktu, kas ir nelabvēlīgāks iesniedzēja interesēm nekā apstrīdētais akts. Konkrētajā gadījumā nav „apstrīdētā administratīvā akta”, bet ir rajona tiesas tiesneses lēmums administratīvā pārkāpuma lietā. Tādējādi apgabaltiesai nebija pamata piemērot Administratīvā procesa likuma 81.panta trešo daļu.

Senāts konkrētajā gadījumā norādīja, ka apgabaltiesa, piemērojot administratīvo sodu atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴ panta septītajā daļā paredzētajai sankcijai, ir noteikusi smagāku sodu nekā to bija noteikusi rajona tiesas tiesnese savā lēmumā par personas saukšanu pie administratīvās atbildības. Tādējādi apgabaltiesa ir pārkāpusi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta pirmās daļas 4.punkta tiesību normu, kas ir par pamatu sprieduma atcelšanai.

Senāts ir norādījis, ka ņemot vērā, ka, izskatot lietu sakarā ar apelācijas sūdzību, ko iesniegusi pie administratīvās atbildības sauktā persona, apelācijas instances tiesa nevar noteikt sodu no jauna, to pastiprinot, un nosakāmā soda apmērs konkrētajā lietā, apvienojot divas administratīvo pārkāpumu lietas, nevar pārsniegt pirmās instances tiesas tiesneses sākotnēji noteikto maksimālo sodu.

Var piekrist Senāta secinājumiem, ka rajona (pilsētas) tiesas tiesneša lēmumam par administratīvā soda uzlikšanu ir tiesas sprieduma juridiskā daba.

Likuma „Par tiesu varu”¹ 7.panta otrā daļa noteic, ka administratīvo pārkāpumu lietās tiesu spriež tiesa, izskatot un izlemjot tiesas sēdēs lietas par personu administratīvajiem pārkāpumiem. Tātad likumdevējs ir noteicis, ka tiesa, uzliedzot administratīvo sodu, spriež tiesu un tiesas spriešanas funkcija ir tā, kas norobežo tiesu no iestādes vai amatpersonas, kas darbojas valsts pārvaldes jomā. Turklāt saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1.panta trešās daļas 5.punktu tiesas nolēmums nav administratīvais akts.² Līdz ar to par pamatotām atzīstamas Senāta atziņas, ka lietās, kur tiesnesis uzliedz administratīvo sodu, tiesas spriešanas procesā, nav piemērojamas

¹ Publicēts: Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1993, Nr.1/2.

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2006.gada 26.septembra spriedumā lietā SKA-541/2006, npublicēts.

Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas normas, kas regulē *reformatio in peius* piemērošanas pieļaujamību administratīvajā procesā iestādē. Turklāt minētais process, kurā tiesa piemēro sodu par izdarīto administratīvo pārkāpumu ir vistuvākais kriminālprocesam. Iepriekš teikto apstiprina arī likumdevēja rīcība, no 2009.gada janvāra nosakot minēto lietu piekritību arī apelācijas instancē vispārējās jurisdikcijas tiesām.

Ļoti uzskatāmi tālāko *reformatio in peius* piemērošanas problemātiku un Senāta praksi var atklāt, izsekojot vienas administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanas gaitai.

Lietas faktiskie apstākļi:

Ar Ludzas rajona tiesas tiesneša 2006.gada 21.februāra lēmumu persona atzīta par vainīgu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturtajā daļā paredzētā administratīvā pārkāpuma izdarīšanā un sodīta ar naudas sodu Ls 400 apmērā, atņemot transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz vienu gadu.

Par Ludzas rajona tiesas tiesneša lēmumu Ludzas rajona prokuratūras prokurore iesniedza protestu, lūdzot minēto lēmumu atcelt un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

Protestā norādīts, ka tiesnesis nav ņēmis vērā atbildību pastiprinošus apstākļus, proti, faktu, ka persona gada laikā ir četras reizes administratīvi sodīta par Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumiem. Vienlaikus tiesnesis nav ievērojis Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 32.panta pirmo daļu, kas noteic, ka tiesai jānosaka sods tādā ietvarā, kā to nosaka normatīvais akts. Savukārt tiesa noteikusi vieglāku sodu, nekā tas paredzēts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturtajā daļā.

Ar Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 14.augusta spriedumu¹ Ludzas rajona prokuratūras prokurores protests apmierināts daļā un nolemts grozīt Ludzas rajona tiesas tiesneša 2006.gada 21.februāra lēmumu, piemērojot administratīvo arestu uz 10 diennaktīm, uzlikt naudas sodu Ls 500 apmērā un atņemot transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz diviem gadiem. Apgabaltiesas spriedumā norādīts, ka pirmās instances tiesas tiesnesis, uzliktot administratīvo sodu, pārkāpis Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 32.panta pirmās daļas noteikumus un prettiesiski samazinājis gan naudas soda apmēru, gan arī transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanas termiņu. Turklāt tiesnesis nav piemērojis pārkāpējam administratīvo arestu, lai gan to imperatīvi paredz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturtais daļas

¹ Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 14.augusta spriedums lietā Nr.12208906, nav publicēts.

noteikumi. Lai panāktu lietā taisnīgu un saprātīgu rezultātu, un ņemot vērā, ka Ludzas rajona tiesas tiesnesis, pieņemot minēto lēmumu, pārkāpis obligātās materiālo tiesību normas, Administratīvā apgabaltiesa, lai sasniegtu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 22.pantā noteikto administratīvā soda mērķi, uzskatīja par iespējamu piemērot Administratīvā procesa likuma 81.panta trešajā daļā ietvertu tiesību normu, kas paredz izņēmuma gadījumu, kad lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu drīkst būt iesniedzēja interesēm nelabvēlīgāks nekā apstrīdētais akts, proti, ja augstāka iestāde (šajā gadījumā apelācijas instances tiesa) konstatējusi, ka ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas, kas aizsargā sabiedrības intereses. Izskatāmajā gadījumā ņemams vērā arī apstāklis, ka uz iespējamo tiesneša pārkāpumu konkrētajā gadījumā norādījis nevis lēmuma adresāts, bet Ludzas rajona prokuratūras prokurore, kuras pienākumos ietilpst likumības ievērošanas kontrole.

Ar Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 26.aprīļa spriedumu¹ apgabaltiesas spriedums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai, pamatojoties uz turpmāk minētajiem argumentiem:

1) Atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 32.panta pirmajai daļai sodu par administratīvo pārkāpumu uzliek ietvaros, ko nosaka normatīvais akts, kurā paredzēta atbildība par izdarīto pārkāpumu, stingrā saskaņā ar šo kodeksu un citiem aktiem par administratīvajiem pārkāpumiem. Apgabaltiesa ir pareizi secinājusi, ka sods piemērots neatbilstoši tiesību normā noteiktajam, proti, nav piemērots administratīvais arests, bet naudas sods un tiesību atņemšana noteikta zemāk par pantā paredzēto minimālo robežu.

2) Tomēr Administratīvo lietu departamenta ieskatā apgabaltiesa nepamatoti, pārsniedzot savas kompetences robežas, pieteicējam piemēroto soda mēru ir grozījusi tādējādi, ka tas, kaut arī noteikts atbilstoši tiesību normā noteiktajiem ietvariem, ir pastiprināts.

Proti, orgāna (amatpersonas), kas izskata sūdzību vai protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, kompetenci noteic Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pants. Šā panta pirmās daļas 4.punkts noteic, ka orgāns (amatpersona), izskatot sūdzību vai protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, citastarp

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 26.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-57/2007.

groza soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbildību par administratīvo pārkāpumu, taču tā, lai sods netiktu pastiprināts.

3) Administratīvā procesa likuma 81.panta trešā daļa nav piemērojama, pārbaudot tiesneša lēmuma par administratīvā soda piemērošanu tiesiskumu apelācijas kārtībā.

4) Izskatot lietu no jauna, apgabaltiesai ir jāizlemj, kuru no Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta pirmajā daļā minēto lēmumu veidiem pieņemt, proti, rajona tiesas tiesneša lēmumu atstāt negrozītu un protestu noraidīt; lēmumu atcelt un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai; lēmumu atcelt un lietu izbeigt.

Administratīvo lietu departaments uzskata, ka konkrētais lēmuma veids apgabaltiesai ir jāizvēlas, izvērtējot, pirmkārt, prokurora protesta mērķi un administratīvā soda mērķi. No Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 1., 9. un 22.panta izriet, ka par administratīvo pārkāpumu iestājas administratīvā atbildība un administratīvais sods piemērojams, lai personu, kura izdarījusi administratīvo pārkāpumu, audzinātu likumu ievērošanas un sadzīves noteikumu cienīšanas garā, kā arī lai tiklab tiesību pārkāpējs, kā citas personas neizdarītu jaunus pārkāpumus. Otrkārt, konkrētās lietas apstākļus, tostarp to, ka pieteicējs nav apstrīdējis pārkāpuma izdarīšanas faktu un ka rajona tiesas tiesnesis, lai arī sodu noteicis zemāku par attiecīgajā tiesību normā noteiktajiem soda mēra ietvariem, piemērojis Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 23.pantā un 149.¹⁵ panta ceturtajā daļā paredzētos soda veidus – naudas sodu un transportlīdzekļu vadītāja tiesību atņemšanu.

Izskatot minēto lietu atkārtoti, Administratīvā apgabaltiesa¹ grozīja Ludzas rajona tiesas tiesneša 2006.gada 21.februāra lēmumu un piemēroja personai naudas sodu Ls 500 apmērā, transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanu uz diviem gadiem un administratīvo arestu uz 10 diennaktīm. Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem:

1) pirmās instances tiesas tiesneša lēmumā noteiktais sods par izdarīto administratīvo pārkāpumu nav uzlikts ietvaros, ko nosaka normatīvais akts, kurā paredzēta atbildība par izdarīto pārkāpumu, līdz ar to tiesneša lēmums ir pieņemts pārkāpjot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 32.panta nosacījumus. Minētie apstākļi ir par pamatu, lai grozītu tiesneša lēmumu ietvaros, kas paredzēti normatīvajā

¹ Administratīvā apgabaltiesas 2007.gada 16.novembra spriedums lietā Nr.12208906, www.tiesas.lv.

aktā, kas paredz atbildību par izdarīto administratīvo pārkāpumu, pamatojoties uz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punktu.

2) Tā kā administratīvā pārkāpuma lieta apelācijas kārtībā tiek skatīta pēc prokurora protesta, apelācijas instances tiesa ir tiesīga pieņemt sodītai personai nelabvēlīgāku lēmumu, proti, noteikt pie administratīvās atbildības sauktajai personai naudas soda apmēru un transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanas termiņu, kas atbilst Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵panta ceturtās daļas sankcijai.

Ar Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 15.maija spriedumu lietā Nr.SKA-177/2008¹ apgabaltiesas spriedums atkārtoti atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai.

Spriedums pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

1) Konkrētajā gadījumā ir izvērtējams jautājums, vai apgabaltiesa, konstatējot, ka pirmās instances tiesas tiesnesis, saucot personu pie administratīvās atbildības, ir noteicis tiesību normām neatbilstošu (mazāku) sodu, bija tiesīga pēc prokurora protesta šo tiesneša kļūdu labot, nosakot tiesību normām atbilstošu sodu (to pastiprinot).

2) Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss ar 286.¹pantu tika papildināts ar 2007.gada 17.maija likumu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”, kas stājās spēkā 2007.gada 21.jūnijā. Līdz tam protesta izskatīšanai apelācijas instances tiesā bija piemērojams kodeksa 286.pants (kas tika grozīts ar to pašu 2007.gada 17.maija likumu), saskaņā ar kura pirmās daļas 4.punktu orgāns (amatpersona), izskatot protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, groza soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbildību par administratīvo atbildību, taču tā, lai sods netiktu pastiprināts.

3) Salīdzinot šobrīd spēkā esošo Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punktu ar iepriekšējo regulējumu, kas bija ietverts kodeksa 286.panta pirmās daļas 4.punktā, konstatējama būtiska atšķirība. Proti, iepriekš spēkā esošā tiesību norma pieļāva tikai tādu soda grozīšanu, kas ir personai labvēlīga – soda mīkstināšanu. Savukārt šobrīd spēkā esošā tiesību norma šādu noteikumu saglabā attiecībā uz gadījumu, ja apelācijas sūdzību iesniegusi pie administratīvās atbildības saucamā persona. Bet gadījumā, ja lieta apelācijas instances tiesā tiek izskatīta pēc cietušā sūdzības vai prokurora protesta, tiesa sodu var grozīt, arī to pastiprinot.

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 15.maija spriedums lietā SKA-177/2008, (www.tiesas.lv)

4) Konkrētajā gadījumā administratīvais pārkāpums izdarīts 2006.gada 14.februārī, pirmās instances tiesas tiesnesis lēmumu par personas saukšanu pie administratīvās atbildības pieņēma 2006.gada 21.februārī, pirmais apgabaltiesas spriedums pieņemts 2006.gada 14.augustā, Senāta spriedums pieņemts 2007.gada 26.aprīlī, savukārt pārsūdzētais apgabaltiesas spriedums pieņemts 2007.gada 16.novembrī.

5) Ievērojot iepriekš minēto, secināms, ka Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss tika papildināts ar 286.¹pantu un šī norma stājās spēkā laikā, kad lieta atkārtoti atradās Administratīvās apgabaltiesas tiesvedībā. Apgabaltiesa, uzskatot minēto tiesību normu par procesuālo tiesību normu, piemēroja to kā spēkā esošu uz brīdi, kad izskatīja lietu.

6) Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹pants ir procesuālo tiesību norma, jo šī tiesību norma noteic to, kādus nolēmumus, izskatot administratīvā pārkāpuma lietu, apgabaltiesa var pieņemt, proti, tā reglamentē procesu.¹ Administratīvā procesa likuma 102.panta otrā daļa paredz, ka tiesvedība administratīvajā lietā notiek pēc tām administratīvā procesa tiesību normām, kuras ir spēkā lietas izskatīšanas, atsevišķu procesuālo darbību vai tiesas sprieduma izpildīšanas laikā. Tādējādi parasti procesā ir piemērojama tā procesuālo tiesību norma, kas ir spēkā attiecīgās procesuālās darbības izdarīšanas brīdī.

7) Tomēr konkrētajā gadījumā procesuālo tiesību normas piemērošanas rezultātā tika pieņemts personai nelabvēlīgāks nolēmums. Proti, grozot pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu tā, kā to pieļauj Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punkts, personai tika pastiprināts sods, ko līdz 2007.gada 21.jūnijam, kad šī tiesību norma stājās spēkā, kodeksa 286.panta pirmās daļas 4.punkts nepieļāva.

Senāts tādējādi atzina, ka, piemērojot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punktu un pastiprinot administratīvo sodu, apgabaltiesa ir piešķirusi šīs tiesību normas tiesiskajām sekām atpakaļejošu spēku. Senāts norādīja, ka tas neatbilst tiesiskas valsts, privātpersonas tiesību ievērošanas un tiesiskās drošības principam, jo attiecinā uz iepriekšējo tiesisko situāciju, kas izšķirta ar Ludzas rajona tiesas tiesneša 2006.gada 21.februāra lēmumu, neparedzamas un vēlāk apgrūtinošas tiesiskās sekas.

¹ sal. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 18.marta sprieduma lietā Nr.SKA-72/2008 13.punktu, www.tiesas.lv.

Ņemot vērā iepriekš minētos principus, saskaņā ar Senāta atziņām, arī gadījumā, ja lieta tiek izskatīta pēc jaunās procesuālo tiesību normas stāšanās spēkā, kas pieļauj soda pastiprināšanu, ir piemērojams *reformatio in peius* aizlieguma princips, proti, nav pieļaujams personai pastiprināt jau uzlikto administratīvo sodu.

Arī lietā Nr.SKA-72/2008¹ Augstākās tiesa Senāta Administratīvo lietu departaments atzina kopumā par pareizu apgabaltiesas secinājumu, ka Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹pants ir procesuālo tiesību norma, bet norādot, ka konkrētajā gadījumā procesuālo tiesību normas piemērošanas rezultātā tika pieņemts personai nelabvēlīgāks lēmums. Proti, grozot pirmās instances tiesas tiesneses lēmumu tā, kā to šobrīd pieļauj Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punkts, personai tika pastiprināts sods, ko līdz 2007.gada 21.jūnijam, kad šī tiesību norma stājās spēkā, kodeksa 286.panta pirmās daļas 4.punkts nepieļāva. Līdz ar to, piemērojot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punktu un pastiprinot administratīvo sodu, apgabaltiesa ir piešķirusi šīs tiesību normas tiesiskajām sekām atpakaļejošu spēku, kas neatbilst tiesiskas valsts principam.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2008.gada 15.maija spriedumā lietā Nr.SKA-177/2008 paustās atziņas apstiprināja arī 2008.gada 12.jūnija spriedumā lietā Nr.SKA-237/2008.²

Minētajā lietā ir līdzīgi faktiskie apstākļi. Proti, pirmās instances tiesas tiesneses lēmums par administratīvā soda uzlikšanu pieņemts 2006.gada 9.augustā. Prokurora protests tiesai nosūtīts 2006.gada 1.novembrī. Tātad abas procesuālās darbības ir notikušas laikā, kad Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 282.pants un 286.panta pirmās daļas 4.punkts bija spēkā turpmāk citētajā redakcijā.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 282.pants noteica, ka par administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu prokurors var iesniegt protestu, savukārt 286.panta pirmās daļas 4.punktā (laikā, kad tika pieņemts pirmās instances tiesas tiesneses lēmums) bija noteikts, ka orgāns (amatpersona), izskatot sūdzību vai protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, groza soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbilstību par administratīvo pārkāpumu, taču tā, lai sods netiktu pastiprināts.

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 18.marta spriedums lietā Nr.SKA-72/2008, www.tiesas.lv

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 12.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-237/2008, www.tiesas.lv

Apgabaltiesa, atzīstot par pamatotu prokurora iesniegto protestu, lietā piemēroja Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punktu un trešo daļu, kas stājās spēkā tikai 2007.gada 21.jūnijā.

Savukārt Senāts norādīja, ka personai, kuru sauc pie administratīvās atbildības, jāreķinās, ka viņa par izdarīto administratīvo pārkāpumu ir atbildīga saskaņā ar likumu, kas ir spēkā pārkāpuma izdarīšanas laikā. Tomēr konkrētajā gadījumā Senāta ieskatā persona varēja rēķināties ar to, ka sods par viņa izdarīto pārkāpumu, lai arī noteikts kļūdaini, nevarētu tikt pastiprināts saskaņā ar prokurora protestu. Turklāt lietas rezultāts apgabaltiesā varēja būt atkarīga no tā, kurā brīdī apgabaltiesa sastādījusi spriedumu – pirms vai pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta spēkā stāšanās.

Tā kā apgabaltiesa lietā piemērojusi minēto tiesību normu, apgabaltiesa šīs normas tiesiskajām sekām ir piešķīrusi atpakaļejošu spēku, kas konkrētajā gadījumā neatbilst tiesiskas valsts principam, jo attiecina uz iepriekšējo tiesisko situāciju, neparedzamas un vēlāk apgrūtināšas tiesiskās sekas.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta interpretācijas rezultātā Administratīvā apgabaltiesa, atkārtoti izskatot lietas apelācijas kārtībā, ir lēmusi, ka, neskatoties uz pārsūdzēto lēmumu prettiesiskumu un apstākli, ka minētajās lietās protestu ir iesniedzis prokurors, lēmumi attiecībā uz pirmās instances tiesas tiesneša piemēroto sodu ir atstājami negrozīti, vai arī lieta sakarā ar protesta atsaukšanu ir izbeidzama.¹

Piemēram, Administratīvā apgabaltiesa 2008.gada 1.oktobra spriedumā² atzina, ka, ņemot vērā Senāta Administratīvo lietu departamenta izskatāmajā lietā iepriekš sniegto interpretāciju attiecībā uz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punkta piemērošanu³, neskatoties uz to, ka apgabaltiesa ir secinājusi, ka ar pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu personai noteiktais sods par izdarīto administratīvo pārkāpumu nav uzlikts ietvaros, ko nosaka normatīvais akts, kurā paredzēta atbildība par izdarīto pārkāpumu, un minētais tiesneša lēmums ir pieņemts, pārkāpjot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 32.panta nosacījumus, konkrētajā lietā nav piemērojamas Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa

¹ Pēc izskatīšanas Senātā (SKA -237/2008) Rīgas Autotransporta prokuratūras virsprokurors atsauca protestu un lieta Nr.P129109806 (143/AA43-2722-08/11) ar Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 10.novembra lēmumu tika izbeigta, nav publicēts

² Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 1.oktobra spriedums lietā Nr.12208906 (AA43-2516-08/16), www.tiesas.lv

³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 15.maija spriedums lietā SKA-177/2008 (spriedums stājies spēkā), www.tiesas.lv

286.¹panta pirmās daļas 5.punkta un 286¹.panta trešās daļas tiesību normas, kas ļautu tiesai pastiprināt personai piemēroto sodu. Līdz ar to sākotnējais lēmums, ar kuru personai ir prettiesiski piemērots administratīvais sods, kas ir mazāks nekā ir likumā paredzētais par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵panta ceturtajā daļā paredzētā pārkāpuma izdarīšanu, ir atstājams negrozīts, bet prokurora protests lietā ir noraidāms (skat. arī Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 25.jūnija spriedums lietā Nr.P129109706¹).

Var piekrist Senāta izdarītajiem secinājumiem², ka salīdzinot šobrīd spēkā esošo Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta pirmās daļas 5.punktu ar iepriekšējo regulējumu, kas bija ietverts kodeksa 286.panta pirmās daļas 4.punktā, konstatējama būtiska atšķirība.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss ar 286.¹pantu tika papildināts ar 2007.gada 17.maija likumu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”, kas stājās spēkā 2007.gada 21.jūnijā.

Līdz minētajiem grozījumiem LAPK 286.pants pieļāva tikai tādu soda grozīšanu, kas ir personai labvēlīga – soda mīkstināšanu. Savukārt šobrīd spēkā esošā tiesību norma šādu noteikumu saglabā attiecībā uz gadījumu, ja apelācijas sūdzību iesniegusi tikai pie administratīvās atbildības saucamā persona. Bet gadījumā, ja lieta apelācijas instances tiesā tiek izskatīta pēc cietušā sūdzības vai prokurora protesta, tiesa sodu var grozīt, arī to pastiprinot.

Tomēr nevar piekrist Senāta secinājumiem, ka līdz tam protesta izskatīšanai apelācijas instances tiesā bija piemērojams kodeksa 286.pants, saskaņā ar kura pirmās daļas 4.punktu orgāns (amatpersona), izskatot protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, groza soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbildību par administratīvo atbildību, taču tā, lai sods netiktu pastiprināts. Kā norādījis I.Bišers, par īpašu lietvedību administratīvo tiesību jomā tiek uzskatīta lietvedība administratīvo pārkāpumu lietās. Tieši šāds termins ir lietots spēkā esošajā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā. Savukārt to lietvedības daļu, kas noris tiesā, regulē Latvijas

¹ Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 25.jūnija spriedums lietā Nr.P129109706 (143/AA-2097-08/17), www.tiesas.lv

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 18.marta sprieduma lietā Nr.SKA-72/2008 10.punkts, www.tiesas.lv.

civilprocesa sadaļa „Tiesvedība lietās, kas rodas no administratīvi tiesiskajām attiecībām”.¹

Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likuma 2.pants noteic, ka:

1) administratīvajā procesā ar 2004.gada 1.februāri piemērojams Administratīvā procesa likums, ciktāl šā likuma normas nenoteic citu kārtību. Administratīvā procesa likuma un šā likuma normas piemērojamas, ciktāl citu likumu speciālās tiesību normas nenoteic citu kārtību;

2) kārtību, kādā izskata administratīvā pārkāpuma lietas un izpilda lēmumus administratīvo pārkāpumu lietās, regulē īpašs likums;

3) Administratīvo pārkāpumu kodeksa 213.pantā minētās lietas izskata rajona (pilsētas) tiesa, ievērojot Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteiktos termiņus un administratīvā akta adresāta procesuālās garantijas;

4) rajona (pilsētas) tiesas lēmums par administratīvā soda uzlikšanu pārsūdzams Administratīvajā apgabaltiesā.

Savukārt saskaņā ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likuma pārejas noteikumiem noteikts, ka

1) ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanos spēku zaudē Latvijas Civilprocesa kodeksa divdesmit otrā, divdesmit trešā, divdesmit trešā–A, divdesmit ceturta, divdesmit ceturta–A un divdesmit piektā nodaļa [..];

2) Ministru kabinetam līdz 2006.gada 1.maijam jāizstrādā un jāiesniedz Saeimai likumprojekts, kas regulē kārtību, kādā izskatāmas administratīvo pārkāpumu lietas un izpildāmi lēmumi administratīvo pārkāpumu lietās (šā likuma 2.panta otrā daļa).

Līdz ar to secināms, ka ar Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanos iepriekšējais Latvijas Civilprocesa kodeksa regulējums, kas noteica tiesvedības kārtību tiesā, izskatot lietas sakarā ar sūdzībām par institūciju un amatpersonu rīcību, kas saistīta ar administratīvo sodu uzlikšanu, zaudēja spēku un tika aizstāts ar Administratīvā procesa likuma normām.

Minēto apstiprina arī 2007.gada 17.maija likuma anotācija, kurā norādīts, ka viens no likuma mērķiem ir reglamentēt apelācijas instances tiesas nolēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Ņemot vērā iepriekš norādīto, secināms, ka līdz 2007.gada 17.maija grozījumiem Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, ar kuriem jaunā redakcija

¹ Bišers I. Kam un kā ir tiesības administratīvi sodīt // Jurista vārds Nr.14 (272) 2003.gada 8.aprīlis.

tika izteikts 286.panta regulējums un tika iekļauta jauna norma proti 286.¹ pants, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss neregulēja apelācijas instances tiesas kompetenci nolēmuma pieņemšanā, izskatot rajona (pilsētas) tiesas tiesneša pieņemtos lēmumus administratīvā pārkāpuma lietā.

Līdz ar to Administratīvajai apgabaltiesai, izskatot apelācijas sūdzību vai protestu par tiesneša lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu, bija jāpiemēro Administratīvā procesa likuma normas, kas īpaši neatrunāja *reformatio in peius* aizlieguma principa piemērošanu administratīvajā procesā tiesā.

Tomēr arī gadījumā, ja likuma norma nenosaka konkrētu kārtību jautājuma risināšanai, jāizvērtē vai nav piemērojams vispārējais tiesību princips. It sevišķi, ja izskatāmais gadījums prasa augstāku personas tiesību aizsardzības līmeni, ņemot vērā, ka pret viņu valsts ir piemērojusi kriminālsodam atbilstošu sankciju.

Izvērtējot pēc analogijas kriminālprocesā noteiktās tiesību normas, kuras satur *reformatio in peius* aizlieguma principu, secināms, ka *reformatio in peius* aizliegums darbojas, ja persona ir vienīgā, kas ir izmantojusi pārsūdzības tiesības, proti, *reformatio in peius* aizliegums nav piemērojams, ja protestu ir iesniedzis prokurors vai cietušais.

Minētais princips vēlāk nostiprināts ar likuma grozījumiem, ar kuriem Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksā tika ietvertas 286.¹ panta normas, kas pieļauj *reformatio in peius*, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības.

Ņemot vērā iepriekš minēto, izdarāms secinājums, ka Administratīvās apgabaltiesas piemērotās tiesību normas ietvēra visus nepieciešamos priekšnosacījumus, lai varētu apgalvot, ka konkrētajā gadījumā netika pārkāpts *reformatio in peius* aizlieguma princips un pie administratīvās atbildības sauktās personas stāvoklis netika pasliktināts. Proti, lietas izskatīšanas brīdī nepastāvēja tiesību norma, kas noteiktu sodītās persona subjektīvās tiesības paļauties, ka lēmums par saukšanu pie administratīvās atbildības netiks grozīts, ja protestu par lēmumu ir iesniedzis prokurors. Tieši pretēji, no *reformatio in peius* aizlieguma principa izriet, ka tas ir piemērojams, ja persona vienīgā ir izmantojusi pārsūdzības tiesības. Konkrētajā gadījumā tiesneša lēmumu pārsūdzēja prokurors, jo tas bija acīmredzami prettiesisks.

Turklāt Senāta piemērotās Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta normas saturēja absolūtu *reformatio in peius* aizliegumu.

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.pants, kas nosaka tiesības uz taisnīgu tiesu, ietver arī taisnīga tiesas procesa garantijas. Lai noskaidrotu Satversmes 92. panta jēgu, tas jāaplūko sasaistē ar citām Satversmes normām. No

Satversmes 1. panta izriet virkne tiesiskas valsts principu, tostarp arī taisnīguma un tiesiskuma princips, kas prasa, lai lietas tiktu izskatītas tādā kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspiešanu, un lai ikviena kriminālprocesa, civilprocesa un administratīvā procesa rezultāts būtu taisnīgs. Savukārt, lai lietu izskatīšanas procedūra būtu taisnīga, jāievēro prasība arī nodrošināt tiesības uz procesuālo vienlīdzību jeb līdzvērtīgu iespēju garantijas. Minētā prasība nevar tikt attiecinātas tikai uz vienu no procesa pusēm, proti, sodītās personas pusi.

Pat tādā jomā kā krimināltiesības, kriminālprocesuālās normas noteic, ka aizliegums pasliktināt apsūdzētās personas stāvokli „darbojas” tad, ja tiesas nolēmumu ir pārsūdzējusi tikai pati sodītā persona. Turklāt jāņem vērā, ka kriminālprocesa tiesības prokuroram nosaka pienākumu nevis tiesības iesniegt protestu, ja tiesas lēmums ir nelikumīgs. Savukārt par nelikumīgu ir noteikti atzīstams tiesas nolēmums, kurā ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas, nosakot sodu par izdarīto pārkāpumu. Turklāt, konkrētajā gadījumā nav runa par lietderības apsvērumiem likuma noteiktās sankcijas ietvaros, bet par soda noteikšanu, kas pārkāpj likumā noteiktās robežas.

Līdz ar to secināms, ka absolūts *reformatio in peius* aizlieguma princips, nenodrošina sabiedrības tiesības uz taisnīgu tiesu, jo liedz tiesai pēc būtības pieņemt lēmumu, kas atbilstu tiesiskuma un taisnības principiem. Proti, tiesa būtu ierobežota, nosakot sodu, vērtēt prokurora, kā sabiedrības interešu pārstāvja iesniegtos pierādījumus un sniegtos argumentus.

Krievijas konstitucionālā tiesa¹, izvērtējot Krievijas Kriminālprocesa kodeksa 405.panta normu, kas noteica spēkā stājušos tiesas spriedumu un lēmumu pārskatīšanas kārtību (uzraudzības kārtībā) un paredzēja vispārēju aizliegumu pasliktināt apsūdzētās (sodītās) vai attaisnotās personas stāvokli, neskatoties uz cietušā sūdzību vai prokurora protestu, atzina, ka minētā norma neatbilst Krievijas konstitūcijai. Krievijas konstitucionālās tiesas 2005.gada 11.maija lēmumā norādīts, ka absolūts *reformatio in peius* aizliegums, uzraudzības kārtībā pārskatot tiesas spriedumu vai lēmumu, nenodrošina abu pušu procesuālo vienlīdzību jeb līdzvērtīgu iespēju realizēt likumā noteiktos tiesību aizsardzības līdzekļus. Proti, nenodrošina līdzsvaru starp apsūdzētās personas, citu personu un publiskām interesēm.

Turklāt, kā norādīts Krievijas konstitucionālās tiesas lēmumā, absolūts aizliegums augstākas instances tiesai pārskatīt tiesas spriedumu uz apsūdzētās personas

¹ www.ksfr.ru.

stāvokli pastipriņošiem pamatiem, neļauj izvērtēt cietušā sūdzību vai prokurora protestu pēc būtības, līdz ar to šādas formālas tiesas pilnvaras izskatīt lietu, bez tiesībām izlemt jautājumu pēc būtības, neatbilst taisnīgas un objektīvas tiesas principiem.

Nepieciešams atzīmēt, ja tiesa tomēr ir ierobežota sprieduma pieņemšanā ar *reformatio in peius* aizlieguma principu, tas nenozīmē, ka tiesai nav jāizskata lieta pēc būtības. Kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa spriedumā lietā *Ekbatani pret Zviedriju*¹, konkrētajā gadījumā, tiesai izskatot sodītās personas apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru personai saskaņā ar Sodu kodeksu tika uzlikts naudas 600 Zviedrijas kronu apmērā, bija pienākums izlemt jautājumu par personas vainu un vienīgais ierobežojums, kas attiecās uz tiesas izspriešanu konkrētajā lietā bija *reformatio in peius* aizliegums. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka ierobežojums pasliktināt personas stāvokli jeb *reformatio in peius* aizlieguma princips attiecas tikai uz piemērojamo sodu, proti, sprieduma rezolutīvo daļu, bet nav attiecināms uz citiem jautājumiem, kas tiesai izlemjami pēc būtība, t.sk., par personas vainu pārkāpumā, par kuru tā saukta pie atbildības.

Piemēram, Administratīvās apgabaltiesa 2008.gada 19.novembra spriedumā lietā Nr.120065707 ir lēmusi jautājumu par personas izdarītā pārkāpuma juridisko kvalifikāciju, jo pirmās instances tiesa tiesnese, izskatot lietu, bija mainījusi pārkāpuma kvalifikāciju. Proti, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁵ panta ceturtā daļa paredz, ka par transportlīdzekļa vadīšanu, ja izelpotā gaisa vai asins pārbaudē konstatētā alkohola koncentrācija asinīs pārsniedz 1,5 promiles transportlīdzekļa vadītājam piemēro administratīvo arestu no desmit līdz piecpadsmit diennaktīm, uzliek naudas sodu 500 latu apmērā un atņem transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz diviem gadiem. Savukārt ar pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu personai tika piemērots administratīvais arests uz piecām diennaktīm, naudas sods 400 latu apmērā un transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšana uz vienu gadu par alkohola lietošanu pēc ceļu satiksmes negadījuma.

Apgabaltiesa spriedumā ir konstatējusi, ka persona tomēr ir izdarījusi sākotnēja administratīvo pārkāpumu protokolā fiksēto administratīvo pārkāpumu un norādījusi, ka saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹panta trešo daļu apelācijas instances tiesa var pieņemt personai nelabvēlīgāku nolēmumu, ja administratīvā pārkāpuma lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības. Konkrētajā

¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998.gada 26.maija spriedums lietā *Ekbatani v Sweden* (application no.10563/83), www.echr.coe.int.

gadījumā secinājusi, ka pirmās instances tiesas lēmumu ir pārsūdzējusi pati pie administratīvās atbildības sauktā persona, līdz ar to apgabaltiesa, ievērojot *reformatio in peius* aizlieguma principu, neskatoties uz to, ka ir konstatēts pamats soda mēra grozīšanai, atzina, ka lietā ir atstājams negrozīts ar Liepājas rajona tiesas tiesneša 2007.gada 8.oktobra lēmumu personai piemērotais administratīvais sods – administratīvais arests uz piecām diennaktīm, naudas sods 400 latu apmērā un transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšana uz vienu gadu.

No minētās lietas apstākļiem izriet, ka Administratīvā apgabaltiesa faktiski ir grozījusi pirmās instances tiesas tiesneša lēmuma saturu, lai gan Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.¹ panta normas to neparedz. Tomēr apgabaltiesas lēmumā konstatētā administratīvā pārkāpuma sastāvs un piemērotā tiesību norma, kas nosaka atbildību par konkrēto pārkāpumu, atbilst lietā „izvizītajai apsūdzībai”, proti, administratīvā pārkāpuma protokolā konstatētajiem lietas apstākļiem un norādītajai tiesību normai, kas paredz atbildību par izdarīto pārkāpumu. Turklāt apgabaltiesa, nosakot, ka persona tomēr ir saucama pie administratīvās atbildības, saskaņā ar administratīvā pārkāpuma protokolā norādīto Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normu, ir atstājusi negrozītu pirmās instances tiesas tiesneša noteikto soda apmēru, lai gan tas neatbilst tai sankcija, ko paredz tiesību norma par konstatētā administratīvā pārkāpuma izdarīšanu.

4.2. *Reformatio in peius* piemērošana, pārbaudot iestādes lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pants noteic, ka iestāde vai tiesa, izskatot sūdzību vai protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, pieņem vienu no šādiem nolēmumiem:

- 1) atstāj lēmumu negrozītu, bet sūdzību vai protestu noraida;
- 2) atceļ lēmumu un nosūta lietu jaunai izskatīšanai;
- 3) atceļ lēmumu un izbeidz lietu;
- 4) atceļ lēmumu un pieņem jaunu nolēmumu, ar kuru konstatē personas vainu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā un uzliek sodu;
- 5) groza soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbildību par administratīvo pārkāpumu.

Šā panta pirmās daļas 4. un 5.punktā minētajos gadījumos iestāde vai tiesa var pieņemt personai nelabvēlīgāku nolēmumu, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības. (..)

Minētais pants šādā redakcijā ir izteikts ar 2007.gada 17.maija likumu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”, kurš stājās spēkā 2007.gada 21.jūnijā. Līdz minētajiem grozījumiem Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pants noteica, ka:

Orgāns (amatpersona), izskatot sūdzību vai protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

- 1) atstāj lēmumu negrozītu, bet sūdzību vai protestu noraida;
- 2) atceļ lēmumu un nosūta lietu jaunai izskatīšanai;
- 3) atceļ lēmumu un izbeidz lietu;
- 4) groza soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par atbildību par administratīvo pārkāpumu, taču tā, lai sods netiktu pastiprināts. (..)

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 3.panta pirmo daļu, administratīvais process iestādē notiek saskaņā ar Administratīvā procesa likumu, ciktāl citu likumu speciālajās tiesību normās nav noteikts citādi. Lemjot par apstrīdēto lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā iestādē, kā speciālā tiesību norma iepretim Administratīvā procesa likuma 81.panta normām ir piemērojamas Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta normas. No piemērojamās normas satura izriet arī *reformatio in peius* pieļaujamības nosacījumi.

Administratīvā procesa likuma 81.panta un Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta normu kolīziju administratīvā pārkāpuma lietā apstrīdēšanas stadijā iestādē ir risinājusi Administratīvā rajona tiesa 2008.gada 1.decembra spriedumā lietā Nr.A42528207.¹

No lietas apstākļiem izriet, ka 2007.gada 11.janvārī Rīgas pašvaldības policijas Ceļu policijas nodaļas inspektors sastādīja administratīvā pārkāpuma protokolu – paziņojumu, ar kuru transportlīdzekļa vadītājam tika piemērots naudas sods Ls 10 apmērā par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁰ panta vienpadsmitajā daļā paredzētā pārkāpuma izdarīšanu. Izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, Rīgas domes Rīgas pašvaldības policijas Ceļu policijas nodaļas priekšnieks pieņēma lēmumu, ar kuru nolēma izdot satura ziņā citādu administratīvo aktu un, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 81.panta otrās daļas 4.punktu un 81.panta trešo daļu, nolēma uzlikt pieteicējam naudas sodu Ls 20 apmērā par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.¹⁰ panta sestās daļas 4.punktā paredzētā administratīvā pārkāpuma izdarīšanu.

Administratīvā rajona tiesa, atsaucoties uz Administratīvā procesa likuma 3.panta pirmajā daļā noteikto (Administratīvā procesa likumu piemēro administratīvajā procesā iestādē, ciktāl citu likumu speciālajās tiesību normās nav noteikta cita kārtība) un, piemērojot Administratīvā procesa likuma 15.pantā noteikto normu kolīzijas risinājumu (ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiskā spēka vispārējo un speciālo tiesību normu, vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma), secināja, ka Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta tiesību normas ir speciālās tiesību normas, kas nosaka lēmumu pieņemšanas kārtību un veidu apstrīdētajos lēmumos administratīvo pārkāpumu lietās, iepretim Administratīvā procesa likuma 81.panta otrā daļā norādītajām tiesību normām. Līdz ar to tiesa secināja, ka atbildētājam, izskatot sūdzību par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, bija jāvadās no speciālajām Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta pirmajā daļā minētajām tiesību normām, kuras noteica, kādu lēmumu iestāde bija tiesīga pieņemt, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu par piemēroto administratīvo sodu.

No iepriekš minētās tiesību normu kolīzijas risinājuma bija atkarīga arī *reformatio in peius* pieļaujamība. Konkrētajā gadījumā tiesa secināja, ka iestādes lēmums daļā par administratīvā soda uzlikšanu ir prettiesisks, jo neatbilst procesuālajām

¹ Administratīvās rajona tiesas 2008.gada 1.decembra spriedums lietā Nr.A42528207, www.tiesas.lv.

tiesību normām un vispārējam tiesību principam, kas paredz aizliegumu pasliktināt personas stāvokli, kas ir apstrīdējusi lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu.

Ņemot vērā to, ka iestādes lēmumu daļā par administratīvā soda uzlikšanu tiesa atzina par prettiesisku un neatbilstošu procesuālajām tiesību normām un vispārējam tiesību principam, tiesa atzina, ka procesuālās ekonomijas dēļ tiesai nav nepieciešams pēc būtības vērtēt pārsūdzēto lēmuma atbilstību materiālajām tiesību normām. Tādējādi tiesa nevērtē citus pieteikumā norādītos argumentus saistībā ar lēmumā uzlikto administratīvo sodu.

Jāsecina, ka Administratīvā rajona tiesa ir pareizi noteikusi speciālo tiesību normu, kura nosaka augstākas iestādes kompetenci, pieņemot lēmumu par apstrīdēto administratīvo aktu un no tā izrietošo pamatu *reformatio in peius* piemērošanai, tomēr diskutabls ir tiesas secinājums, ka *reformatio in peius* nepiemērošana automātiski izslēdz tiesas pienākumu vērtēt lēmuma pamatojumu.

Administratīvā procesa likuma 281.panta pirmā daļa noteic, ka iestādes lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā (administratīvo aktu) var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā paredzētajā termiņā un kārtībā. Atšķirībā no lēmumiem administratīvo pārkāpumu lietās, kurās sodu uzliek rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis, un kuriem ir sprieduma juridiskā daba, iestādes uzlikto administratīvo sodu var pārsūdzēt tiesā kā administratīvo aktu.

Administratīvā procesa likuma 285.pants noteic, ka iestāde, kā arī tiesa, izskatot sūdzību vai protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, pārbauda pieņemtā lēmuma likumību un pamatotību. Minētais pārbaudes apjoms faktiski atbilst Administratīvā procesa likuma 250.pantā noteiktajam tiesas veiktās pārbaudes apjomam, taisot spriedumu administratīvā lietā.

Tomēr atšķirīga ir Administratīvā procesa likumā un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā tiesai noteiktā kompetence, taisot nolēmumu lietā. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma pirmo daļu, ja pieteikumu par administratīvā akta atcelšanu vai atzīšanu par spēkā neesošu tiesa atzīst par pamatotu, tā attiecīgo administratīvo aktu atceļ pilnībā vai kādā tā daļā, vai atzīst to par spēkā neesošu. Atsevišķos, likumā noteiktos gadījumos, tiesa var arī grozīt administratīvo aktu un noteikt konkrētu tā saturu (Administratīvā procesa likuma 253.panta trešā daļa). Turklāt tiesa var arī uzdot iestādei atceltā administratīvā akta vietā izdot jaunu administratīvo aktu (Administratīvā procesa likuma 253.panta sestā daļa).

Augstākās tiesas Senāta administratīvo lietu departaments lietā Nr.SKA-326/2008¹ ir atzinis, ka tiesa administratīvā pārkāpuma lietās ir uzskatāma par sūdzību izskatošu augstāku institūciju Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta izpratnē. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pants paredz augstākas institūcijas kompetenci grozīt soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā, kas paredz atbildību par administratīvo pārkāpumu. Ar 2007.gada 17.maija grozījumiem ir paredzēta iespēja, grozot soda mēru, pieņemt personai nelabvēlīgāku lēmumu, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības. Laikā pirms grozījumu spēkā stāšanās Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pants skaidri noteica, ka augstāka institūcija, grozot soda mēru, nedrīkst sodu pastiprināt. Līdz ar to Senāta ieskatā minētais pilnībā attiecināms arī uz apelācijas instances tiesu, ja tā izskata apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, kuru tā taisījusi, pārbaudot iestādes lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā. Senāts attiecībā uz *reformatio in peius* aizliegumu nesaskata būtisku atšķirību gadījumā, ja persona apstrīd augstākā iestādē zemākas iestādes lēmumu, ja pārsūdz tiesā iestādes lēmumu vai ja pārsūdz augstākā tiesas instancē zemākas tiesas instances nolēmumu.

Iepriekš norādītajā lietā Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (turpmāk - Birojs) lēmumu persona tika saukta pie administratīvās atbildības pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.³⁰panta un sodīta ar naudas sodu 250 latu apmērā. Minēto lēmumu persona apstrīdēja Biroja priekšniekam, kurš apstrīdēto lēmumu atstāja negrozītu.

Persona vērsās ar pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā, pieteikumā norādot, ka nav vainīga administratīvā pārkāpuma izdarīšanā.

Administratīvā rajona tiesa ar 2006.gada 13.novembra spriedumu² pieteikumu apmierināja daļā, grozot pieteicējam uzlikto naudas sodu uz 50 latiem. Administratīvā rajona tiesa spriedumā ir norādījusi, ka Biroja izdarītajos lietderības apsvērumos nav argumentu, kāpēc pieteicējam ir noteikts maksimālais piemērotās normas sankcijā noteiktais sods. Pieteicējs nav pieļāvis pārkāpumu, kas būtiski skar valsts vai sabiedrības intereses. Līdz ar to Administratīvā rajona tiesa šajā lietā atzina, ka iestāde nav pamatojusi maksimālā soda piemērošanu pieteicējam un uzskatīja par pareizu naudas soda grozīšanu no 250 latiem uz 50 latiem.

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-326/2008, www.tiesas.lv.

² Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.A42191105, nepublicēts

Izskatījusi pieteicēja apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2008.gada 28.janvāra spriedumu¹ pieteikumu noraidīja un atzina par pareizu iestādes lēmumu par naudas soda uzlikšanu sākotnējā apmērā (250 lati). Sprieduma motīvu daļā apgabaltiesa ir norādījusi, ka tiesa, tāpat kā iestāde, izskatot administratīvā pārkāpuma lietu, piemēro Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pantu, kas nosaka augstāka orgāna (amatpersonas), kas izskata sūdzību par administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu, kompetenci. Izvērtējot Biroja lēmuma tiesiskumu, apgabaltiesa atzinusi, ka lietderības apsvērumi tajā bija izdarīti pareizi un ka sākotnēji noteiktais naudas sods tā maksimālajā apmērā ir samērīgs.

Senāts², izskatot minēto lietu kasācijas kārtībā, norādīja, ka apgabaltiesa pareizi norādījusi, ka tiesa administratīvā pārkāpuma lietās ir uzskatāma par sūdzību izskatošu augstāku institūciju Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta izpratnē. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pants paredz augstākas institūcijas kompetenci grozīt soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā, kas paredz atbildību par administratīvo pārkāpumu.

Minētā norma nosaka, ka grozot soda mēru, personai nelabvēlīgāku lēmumu var pieņemt, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības. Senāta ieskatā minētais pilnībā attiecināms arī uz apelācijas instances tiesu, ja tā izskata apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, kuru tā taisījusi, pārbaudot iestādes lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Līdz ar to Senāts atzina, ka apgabaltiesa nav pareizi piemērojusi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pantu, proti, nav ievērojusi *reformatio in peius* aizlieguma principu un lietu ir nosūtījusi atkārtotai izskatīšanai.

Minētajā spriedumā Senāts norādīja, ka *reformatio in peius* izlieguma princips, proti, aizliegums pasliktināt tās personas stāvokli, kura pati ir pārsūdzējusi zemākas institūcijas lēmumu, ir vispārējs princips, kas jo īpaši tiek ievērots lietās, kurās personai piemērots sods. Princips ir vērsts uz to, lai persona netiktu atturēta no lēmuma pārsūdzēšanas un tā tiesiskuma pārbaudes augstākā institūcijā tā iemesla dēļ, ka ar pārsūdzēšanu tā varētu nonākt vēl nelabvēlīgākā situācijā.

Tomēr Senāts nav bijis konsekvents visās lietās attiecībā uz apgabaltiesas pieļauto *reformatio in peius* aizlieguma principa pārkāpumu.

¹ Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 28.janvāra spriedums lietā Nr.A42191105, www.tiesas.lv.

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-326/2008, www.tiesas.lv.

Piemēram, identiskā lietā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja lēmumu persona tika saukta pie administratīvās atbildības pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.³⁰ panta un sodīta ar naudas sodu 250 latu apmērā. Apstrīdēšanas rezultāta Birojs atstāja negrozītu iepriekš pieņemto lēmumu.

Ar Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 13.novembra¹ spriedumu pieteicēja pieteikums par lēmuma atcelšanu tika apmierināts daļēji un tika grozīts pieteicējam uzliktais soda mērs, nosakot to 50 latu apmērā.

Ar Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 11.janvāra spriedumu² pieteikums tika noraidīts pilnībā, tādējādi atstājot spēkā Biroja piemēroto sodu 250 latu apmērā.

Apgabaltiesa spriedumā norādīja, ka pirmās instances tiesas spriedums ir tiesisks un pamatots daļā, ar kuru atzīts, ka pieteicējs ir pamatoti saukts pie administratīvās atbildības pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.³⁰ panta, bet nav pamatots daļā, ar kuru grozīts (samazināts) viņam piemērotā soda apmērs.

Apgabaltiesa ir analizējusi lietā piemērojamās tiesību normas un norādījusi, ka gan pirmās instances tiesai, gan apelācijas instances tiesai, izskatot lietas par iestādes uzlikto administratīvo sodu, ir jāpiemēro Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta normas. Tomēr apgabaltiesa minētajā lietā pati nav piemērojusi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pantā ietverto principu, ka tiesa var pieņemt personai nelabvēlīgāku lēmumu tikai tad, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības.

Neskatoties uz to, Senāts minētajā lietā ar rīcības sēdes lēmumu³ atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību.

Tomēr turpmākajās lietās Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments pārliecinoši ir norādījis uz nepieciešamību attiecībā pret personu, kura ir pārsūdzējusi apelācijas kārtībā pirmās instances tiesas spriedumu administratīvo pārkāpumu lietā, piemērot *reformatio in peius* aizlieguma principu.

Tā Senāts lietā Nr.SKA-464/2008⁴ ir skaidrojis, ka Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta pirmā daļas 5.punkts piešķir tiesai kompetenci, izskatot sūdzību vai protestu par lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, grozīt soda mēru ietvaros, kas paredzēti normatīvajā aktā par administratīvo pārkāpumu. Vienlaikus

¹ Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 13.novembra spriedumu lietā Nr.A42193005, npublicēts.

² Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 11.janvāra spriedums lietā Nr.A42193005, www.tiesas.lv.

³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 17.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā SKA-290/2008, npublicēts.

⁴ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-464/2008.

minētā panta otrā daļa ierobežo šo kompetenci, nosakot, ka šā panta pirmās daļas 5.punktā minētajos gadījumos tiesa var pieņemt personai nelabvēlīgāku nolēmumu, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības. Tas nozīmē, ka tiesa nevar pastiprināt sodu, izskatot lietu sakarā ar sūdzību, ko iesniegusi pati pie administratīvās atbildības sauktā persona. Senāta ieskatā minētais pilnībā attiecināms arī uz apelācijas instances tiesu, ja tā izskata apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, kas taisīts par iestādes lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Konkrētajā gadījumā Administratīvā rajona tiesa bija samazinājusi iestādes lēmumā noteikto sodu – desmit latus – uz pieciem latiem. Apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu iesniedza administratīvi sodītā persona. Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa nebija tiesīga noteikt pieteicējam sodu, kas pārsniegtu piecus latus. Tomēr Administratīvā apgabaltiesa, pilnībā noraidot pieteikumu, ir atstājusi negrozītu iestādes lēmumu, ar kuru pieteicējam noteikts sods desmit lati. Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa ir pārkāpusi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta otro daļu, tas ir, *reformatio in peius* aizlieguma principu.

Senāts minētajā spriedumā ir norādījis, ka atbilstoši Administratīvā procesa likuma 307.panta pirmajai daļai apelācijas instances tiesa taisa patstāvīgu spriedumu par pieteikuma apmierināšanu vai noraidīšanu, nevis atstāj negrozītu vai atceļ pirmās instances tiesas spriedumu. Tomēr minētais neatbrīvo apelācijas instances tiesu no *reformatio in peius* aizlieguma principa ievērošanas.

Administratīvā apgabaltiesa praksē ir ņēmusi vērā Senāta atziņas, ka arī pārsūdzot Administratīvās rajona tiesas spriedumu, ar kuru izlemts jautājums par iestādes piemērota administratīvā soda tiesiskumu, ir piemērojams *reformatio in peius* princips, lai gan to neparedz Administratīvā procesa likuma normas.

Piemēram, lietā, kas tika izskatīta pēc Senāta, Administratīvā apgabaltiesa spriedumā¹ atzina, ka, lai gan apgabaltiesa iepriekš neatzina pirmās instances tiesas secinājumus, ka iestāde nav pamatojusi, kāpēc konkrētajā gadījumā personai uzlikts attiecīgā panta sankcijā noteiktais maksimālais naudas sods, vienlaikus ievērojot apstākli, ka par Administratīvās rajona tiesas spriedumu apelācijas sūdzību ir iesniegusi pati sodītā persona, kā arī Administratīvo lietu departamenta sniegto *reformatio in peius* aizlieguma principa interpretāciju attiecībā uz apelācijas instances kompetenci, piemērot

¹ Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 1.oktobra spriedums lietā Nr.A42191105, www.tiesas.lv.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.pantu¹, Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka izskatāmajā gadījumā personai uzliktais sods ir grozāms un nosakāms tādā apmērā, kā tas noteikts pirmās instances tiesas spriedumā.

No iepriekš analizētās tiesu prakses var atzīt, ka tiesas ļoti bieži ir piemērojušas lietā *reformatio in peius* aizlieguma principu jau pēc lietas nosūtīšanas jaunai izskatīšanai no Senāta. Tomēr pēdējā laikā situācija ir mainījies un tiesas, pieturoties pie Senāta atziņām par *reformatio in peius* aizlieguma principa piemērošanas nosacījumiem, ar vien biežāk pašas piemēro šo principu praksē.

Piemēram, lietā Nr.A42315306² Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka, ņemot vērā, ka pirmās instances tiesas tiesa ir samazinājusi pieteicējam piemēroto administratīvo sodu, ņemot vērā *reformatio in peius* aizlieguma principu, nosprieda apmierināt pieteicēja pieteikumu daļēji, grozot iestādes piemēroto sodu atbilstoši pirmās instances noteiktajam apmēram.

No iepriekš aplūkotās Latvijas tiesu prakses ir secināms, ka praksē arvien noteiktāk tiek piemērots *reformatio in peius* aizlieguma princips, tādējādi nodrošinot personu tiesības pārsūdzēt tiesas nolēmumus, nebaudoties no soda pasliktināšanas.

Tomēr *reformatio in peius* aizlieguma princips nav absolūts, proti, *reformatio in peius* aizlieguma princips darbojas tikai gadījumā, ja persona ir vienīgā, kas ir izmantojusi likumā noteiktās pārsūdzības tiesības.

Saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta otro daļu, *reformatio in peius* ir pieļaujams, ja lieta tiek izskatīta pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības. Tomēr minētā norma, gramatiski tulkojot, nepieļauj *reformatio in peius*, kaut arī apelācijas sūdzību ir iesniegusi iestāde, kā procesa dalībnieks.

Kā norādījusi Eiropas cilvēktiesību tiesa lietā *Fehrs pret Austriju*³, ja lietā nav prokurora, apsūdzētāja lomu uzņemas amatpersona, kas ir izdevusi vēlāk apstrīdēto lēmumu. Savukārt gadījumā, ja minētā amatpersona nepiedalās procesa, tas nebūt nenozīmē, ka pastāv šaubas par institūcijas (konkrētajā gadījumā Independent Administrative Panel) objektivitāti.

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-326/2008.

² Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 18.septembra spriedums lietā Nr.A42315306, www.tiesas.lv.

³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 3.februāra spriedums lietā *Fehr v Austria* (application no.19247/02), www.echr.coe.int.

Netieši uz situācijas risinājumu ir norādījis arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments lietā Nr.SKA-594/2008.¹ Senāts minētajā lietā ir norādījis, ka konkrētajā lietā Administratīvā rajona tiesa ir konstatējusi, ka iestāde nav izdarījusi lietderības apsvērumus un noteiktais sods 5000 latu nav samērīgs ar izdarīto pārkāpumu. Tāpēc tiesa, izvērtējot lietas faktiskos apstākļus un pati izdarot lietderības apsvērumus, noteica pieteicējam naudas sodu 1000 latus. Tas ir, tiesa samazināja pieteicējam piemēroto naudas sodu. Šo Administratīvās rajona tiesas spriedumu apelācijas kārtībā pārsūdzēja pieteicēja. Valsts ieņēmumu dienests apelācijas sūdzību par šo spriedumu neiesniedza. Līdz ar to apgabaltiesai, izskatot pieteicējas apelācijas sūdzību, nebija tiesības pastiprināt pieteicējas ar rajona tiesas spriedumu noteikto sodu. Vienlaikus tas nozīmē, ka tiesa varēja noteikt lielāku sodu tikai tad, ja apelācijas sūdzību būtu iesniegusi iestāde, kuras lēmums ir pārsūdzēts tiesā. Tā kā šajā gadījumā Valsts ieņēmumu dienests apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas spriedumu nebija iesniedzis, apgabaltiesai nebija pamata palielināt pirmās instances tiesas samazināto sodu par administratīvo pārkāpumu. Ievērojot minēto, nav nozīmes kasācijas sūdzībā izteiktajiem argumentiem par to, kādi apsvērumi apelācijas instances tiesai bija jāizdara, nosakot sodu, jo šie argumenti apgabaltiesai nebija jāņem vērā.

Ievērojot iepriekš minēto, senatoru kolēģija atzina, ka attiecībā uz principa piemērošanu, kas aizliedz pasliktināt tās personas stāvokli, kura pati ir pārsūdzējusi zemākas institūcijas lēmumu Senātā ir nostiprinājusies judikatūra un pārsūdzētais apgabaltiesas spriedums tai atbilst. Līdz ar to kasācijas tiesvedību ir atsakāms ierosināt.

Senāts minētajā lēmumā ir norādījis uz apstākli, ka *reformatio in peius* aizliegums ir piemērojams, jo iestāde, kas pieņēmusi pārsūdzēto lēmumu, nav iesniegusi apelācijas sūdzību. Pilnībā var pievienoties Senāta secinājumam, ka iestādes iesniegtā apelācijas sūdzība varētu būt pamats *reformatio in peius* pieļaujamībai, lietā, kur iestāde ir uzlikusi administratīvo sodu vai piemērojusi citu administratīvās ietekmēšanas līdzekli. Tomēr pašreiz iestādes iesniegtā apelācijas sūdzība, saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 286.panta otro daļu, nevar kalpot par pamatu pieņemt personai nelabvēlīgāku lēmumu, jo tas ir iespējams tikai pamatojoties uz prokurora protesta vai cietušā sūdzības pamata. Līdz ar to, lai nodrošinātu gan personas, attiecībā pret kuru valsts piemērojusi savu sodošo funkciju, gan sabiedrības

¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 13.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-594/2008.

tiesības uz taisnīgu tiesu, ir nepieciešams precizēt Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normas atbilstoši *reformatio in peius* aizlieguma principa saturam un jēgai un noteikt, ka *reformatio in peius* aizliegums ir piemērojams, ja konkrētajā lietā apelācijas sūdzību vai pretapelāciju nav iesniegusi iestāde, kura ir izdevusi apstrīdēto lēmumu.

Eiropas Kopienu tiesas Ģenerāladvokāte secinājumos lietā C—16/06P¹ ir norādījusi, ka *reformatio in peius* aizliegums neļauj instancei, kas izskata konkrētu personas sūdzību, pārsniegt sūdzības iesniedzēja prasījumus un to nostādīt mazāk labvēlīgā stāvoklī nekā tas atrastos, ja nebūtu iesniedzis sūdzību. No minētā principa izriet, ka parasti sliktākais sagaidāmais iznākums no iesniegtās sūdzības ir tās noraidīšana un apstrīdētā lēmuma vienkārša apstiprināšana. Tomēr *reformatio in peius* aizliegums liedz augstākas instances tiesai, kuras kompetencē ir izlemt jautājumu saistībā ar personas pieteikto tiesību aizsardzības līdzekli, piemēram, apelāciju, pasliktināt zemākās instances tiesa lēmumu par sliktu pieteicējam tikai tad, ja pieteicējs ir vienīgā puse, kas ir izmantojusi šo tiesību aizsardzības līdzekli.

Piemēram lietā C—167/04 JCB Service pret Eiropas Komisiju² Eiropas Kopienu tiesa atcēla Pirmās instances tiesas spriedumu un ar savu spriedumu noteica naudas soda apmēru pieteicējam - JCB Service. Eiropas Kopienu tiesa spriedumā norādīja, ka Pirmās instances tiesa spriedumā ir pieļāvusi kļūdu tiesību normu piemērošanā, uzskatot, ka Eiropas Komisija nevarēja uzlikt 864 000 Euro lielu naudas sodu pieteicējam par rīcību, kas kvalificēta kā atbildību pastiprinošs apstāklis par konkurences tiesību pārkāpumu. Saskaņā ar Pirmās instances tiesas spriedumu pieteicējam lietā tika samazināts Eiropas Komisijas sākotnēji noteiktais sods un nopriests, ka pieteicējam ir jāmaksā sods 30 miljonu Euro apmērā. Savukārt Eiropas Kopienu tiesa, apmierinot Eiropas Komisijas pretapelācijas sūdzību, noteica pieteicējam ir piemērojams naudas sods 30 864 000 apmērā. Līdz ar to Eiropas Kopienu tiesa, pamatojoties uz Komisijas iesniegto pretapelāciju, atzina konkrētajā lietā par pieļaujamu *reformatio in peius* un pieņēma pieteicējam nelabvēlīgāku tiesas spriedumu.

Izpētot tuvāko kaimiņu – Igaunijas, Lietuvas un Krievijas procesuālās tiesību normas, kas noteic administratīvo pārkāpumu izskatīšanas kārtību, secināms, ka tajās *reformatio in peius* pieļaujamības jautājums ir risināts atšķirīgi.

¹ Eiropas Kopienu tiesas Ģenerāladvokātes Vericas Trstenjakas 2007.gada 29.novembra secinājumi lietā C—16/06P, www.curia.eu.int.

² Eiropas Kopienu tiesas 2006.gada 21.septembra spriedums lietā C—167/04 JCB Service pret Eiropas Komisiju, www.curia.eu.int.

Piemēram Igaunijas Pārkāpumu procedūru kodekss (Code of Misdemeanor Procedur)¹ 151.pants noteic, ka personu pamatojoties uz iestādes apelācijas sūdzību var: 1) saukt pie atbildības par smagāka pārkāpuma izdarīšanu un piemērot smagāku sodu, vai arī nepiemērot smagāku sodu; 2) atcelt pirmās instances tiesas nolēmumu, ar kuru pārkāpuma lieta izbeigta un pieņemt lēmumu par personas sodīšanu; 3) atcelt personai piemēroto sodu un piemērot personai bargāku sodu.

Savukārt saskaņā ar Lietuvas Administratīvā procesa likuma normām (Law of The Republic of Lithuania on Administrative Proceedings)², kas atsevišķi regulē arī sūdzību izskatīšanu par lēmumiem administratīvo pārkāpumu, kodeksā, pirmās instances tiesā ir pieļaujama lēmuma atcelšana un personas saukšanas pie administratīvās atbildības saskaņā ar normatīvo aktu, kurš paredz atbildību par izdarīto pārkāpumu, ja nav šaubu, ka persona ir izdarījusi pārkāpumu un lietā ir pietiekami pierādījumi. Līdz ar to tiesa, apsverot lietas apstākļus, ir tiesīga piemērot sodu, kas atbilst izdarītajam pārkāpumam. Šādu lēmumu tiesa var pieņemt, konstatējot neatbilstošu tiesību normu piemērošanu lietā. Minētās normas kontekstā var vilkt paralēles ar Administratīvā procesa likuma 81.panta trešo daļu, kas pieļauj pasliktināt personas stāvokli, kura ir apstrīdējusi iestādes lēmumu, ja tiek konstatēts, ka lietā ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas.

Savukārt Krievijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa³ 30.7 panta normas, paredz aizliegumu pasliktināt personas, kura saukta pie administratīvās atbildības, stāvokli lietas pārskatīšanas rezultātā. Minētā panta norma gan ļauj tiesai grozīt lēmuma saturu, bet tā lai tas nepasliktina personas stāvokli. Tomēr Krievijas Administratīvo pārkāpumu kodekss paredz iespēju līdzīgi, kā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss lietu nosūtīt atpakaļ jaunai izskatīšanai. Tomēr arī šajā gadījumā *reformatio in peius* pieļaujamība ir ierobežota, proti, pasliktināt personas stāvokli var tikai tad, ja cietušais ir iesniedzis sūdzību par soda mīkstumumu, vai ir iesniegts prokurora protests.

Gan citu valstu normatīvajos aktos ietvertie *reformatio in peius* aizlieguma realizācijas mehānismi, gan galvenais administratīvo tiesu praksē izkristalizējušās atziņas, būtu noteikti ņemamas vērā izstrādājot jaunā administratīvo sodu procesa likumu.

¹ <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>.

² http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=91191.

³ <http://www.russian-offences-code.com>.

Kopsavilkums

1. *Reformatio in peius* aizlieguma princips ir vispārējs procesuālo tiesību princips, kura mērķis ir nodrošināt indivīda tiesības brīvi realizēt likumā noteiktos tiesību aizsardzības līdzekļus, nebaidoties, ka šādas rīcības rezultātā iestāsies nelabvēlīgākas sekas.
2. *Reformatio in peius* aizliegums neļauj instancei, kas izskata konkrētu personas sūdzību, pārsniegt sūdzības iesniedzēja prasījumus un to nostādīt mazāk labvēlīgā stāvoklī nekā tas atrastos, ja nebūtu iesniedzis sūdzību. No minētā principa izriet, ka parasti sliktākais sagaidāmais iznākums no iesniegtās sūdzības ir tās noraidīšana un apstrīdētā lēmuma vienkārša apstiprināšana.
3. Attiecībā uz tiesvedības stadiju var definēt, ka *reformatio in peius* aizlieguma princips noliedz augstākas instances tiesai, kuras kompetencē ir izlemt jautājumu saistībā ar personas pieteikto tiesību aizsardzības līdzekli, piemēram apelāciju, pasliktināt zemākās instances tiesa lēmumu par sliktu pieteicējam, ja pieteicējs ir vienīgā puse, kas ir izmantojusi šo tiesību aizsardzības līdzekli.
4. Vērtējot tiesību principu attiecības kolīziju gadījumā, ir jāraugās, kuram tiesību principam konkrētajos apstākļos ir lielāks svars. *Reformatio in peius* aizlieguma principa būtība izpaužas tad, ja atbilstoši tiesību normām apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas rezultātā iestāde vai tiesa konstatē pamatu nelabvēlīgāka nolēmuma pieņemšanai, taču, neskatoties uz vispārēju nepieciešamību pieņemt tiesisku lēmumu, negroza apstrīdēto lēmumu par sliktu personai, kas to apstrīdējusi. Tādējādi *reformatio in peius* aizliegums nozīmē samierināšanos ar prettiesisku lēmumu, dodot priekšroku privātpersonas tiesiskajai paļāvībai.
5. Gan sodam, kas piemērots par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētā pārkāpuma izdarīšanu, gan soda naudai, kas piemērota par nodokļu tiesības reglamentējošo tiesību normu pārkāpumu piemīt kriminālsfēras sankcijai raksturīgais sodošais raksturs un minētās sankcijas atbilst kriminālsodam. Līdz ar to jomā, kurā valsts īsteno soda piemērošanas funkciju ir jānodrošina arī efektīva personu pamattiesību aizsardzība. Tas gan nenozīmē, ka minētajām lietām ir tieši jāpiemēro Kriminālprocesa likuma normas, bet gan to, ka tiesiskajās attiecībās, kurās tiek piemērotas kriminālsodam atbilstošas sankcijas ir piemērojami tie paši tiesību aizsardzības standarti un principi, kā

kriminālprocesā. Viens no tādiem principiem ir arī *reformatio in peius* aizlieguma princips.

6. Tiesu praksē ir atzīts, ka nodokļu soda naudas kriminālsoda raksturs ir tieši tas iemesls, kāpēc administratīvā akta apstrīdēšanas rezultātā nebūtu piemērojamas Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas normas un priekšroka būtu dodama tiesiskās palāvības principam, t.i., *reformatio in peius* aizliegumam, iepretim tiesiskuma principam, t.i., nepieciešamībai pieņemt lēmumu atbilstoši obligātajām materiālo tiesību normām.
7. Satversmes 92.pants, kas nosaka tiesības uz taisnīgu tiesu, ietver arī taisnīga tiesas procesa garantijas. Savukārt no Satversmes 1. panta izriet virkne tiesiskas valsts principu, tostarp arī taisnīguma un tiesiskuma princips, kas prasa, lai lietas tiktu izskatītas tādā kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspriešanu, un lai ikviena kriminālprocesa, civilprocesa un administratīvā procesa rezultāts būtu taisnīgs. Savukārt, lai lietu izskatīšanas procedūra būtu taisnīga, jāievēro prasība arī nodrošināt tiesības uz procesuālo vienlīdzību jeb līdzvērtīgu iespēju garantijas. Minētā prasība nevar tikt attiecinātas tikai uz vienu no procesa pusēm, proti, sodītās personas pusi. Nenodrošinot procesuālā taisnīguma principu netiek nodrošināts arī taisnīgas tiesas princips (taisnīgs spriedums).
8. Pašreiz Latvijā pastāv būtiskas atšķirības starp kriminālprocesā ietverto prokurora institūta būtību, un prokurora vietu un lomu administratīvajā procesā. Līdz ar to nav pamatota identiska regulējuma pastāvēšana attiecībā uz *reformatio in peius* pieļaujamību kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu procesā. Tādēļ, lai nodrošinātu sabiedrības interešu aizsardzību administratīvo pārkāpumu procesā nepieciešams:
 - a. nodrošināt prokurora līdzdalību un procesa dalībnieka statusu administratīvo pārkāpumu lietās, kurās sodu uzliek tiesnesis.
 - b. precizēt normatīvos tiesību aktus, nosakot, ka vērtējot *reformatio in peius* pieļaujamību lietās, kurās iestāde ir uzlikusi administratīvo sodu vai piemērojusi administratīvās ietekmēšanas līdzekli, par pamatu ir ņemama iestādes iesniegtā apelācijas vai pretapelācijas sūdzība, nevis prokurora protests vai cietušā sūdzība, kā tas ir noteikts pašreiz.

9. Lietās, kurās tiesnesis uzliek administratīvo sodu, tiesas spriešanas procesā, nav piemērojamas Administratīvā procesa likuma 81.panta trešās daļas normas, kas regulē *reformatio in peius* piemērošanas pieļaujamību administratīvajā procesā iestādē.
10. *Reformatio in peius* attiecas uz nolēmuma rezolutīvo daļu, bet neatbrīvo tiesu vai iestādi no pienākuma izvērtēt lietas faktiskos apstākļus un pārbaudīt pārsūdzētā nolēmuma tiesiskumu pēc būtības.
11. No darbā aplūkotajiem administratīvo tiesu nolēmumiem ir secināms, ka tiesu praksē arvien noteiktāk un plašāk tiek piemērots *reformatio in peius* aizlieguma princips, tādējādi sekmējot personu tiesību aizsardzības līdzekļu realizāciju tiesiskajās attiecībās starp valsti un indivīdu.

Annotation

Topic of the thesis is *reformatio in peius* prohibition principle in administrative offence proceedings.

The thesis researches application of a principle of *reformatio in peius* prohibition in the contravention of administrative regulation process.

The thesis analyses a legal regulations of Latvian Administrative Violations Code, Administrative Procedure Law and Criminal Procedure Law that implies principle of *reformatio in peius* prohibition.

The thesis stresses the jurisprudence of administrative courts regarding the application of the principle of *reformatio in peius* prohibition.

In conclusion author defines several required amendments of law that would improve the application of the principle of *reformatio in peius* prohibition aimed to consider society interesets to just court.

Аннотация

В магистерской работе произведено исследование проблематики применения принципа запрета *reformatio in peius* в процессе по административным правонарушениям.

В ходе работы произведён анализ правовых норм Кодекса административных правонарушений Латвии, Административно-процессуального закона и уголовного процесса, которые содержат принцип запрета *reformatio in peius*.

В рамках работы особое внимание было уделено исследованию практики административных судов касательно применения принципа запрета *reformatio in peius* при рассмотрении дел об административном правонарушении.

В результате исследования судебной практики и процессуальных правовых норм определены также многие изменения, которые необходимо внести в нормативные правовые акты для того, чтобы в процессе по административным правонарушениям с применением принципа запрета *reformatio in peius* были соблюдены также интересы общества в отношении справедливого суда.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS¹

Literatūra

1. Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008.
2. Bišers I. Kam un kā ir tiesības administratīvi sodīt // Jurista vārds Nr.14 (272) 2003.gada 8.aprīlis.
3. Briede J. Administratīvā akta apstrīdēšana augstākā iestādē // Jurista vārds Nr.11 (366) 2005.gada 22.marts.
4. Briede J. Administratīvā akta apstrīdēšana: Administratīvā procesa likuma 75.-81.pants. Grām: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005.
5. Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
6. Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris, 2005.
7. Juridisko terminu vārdnīca. Autoru kolektīvs. Sastādījis U.Krastiņš, V.Šulcs. Rīga: Nordic, 1998.
8. Kaksītis J. Administratīvās atbildības likumdošanas attīstības koncepcija // Latvijas jurists, 1990.gada 29.decembris.
9. Krastiņš U. Konceptuāli par vainu administratīvajās tiesībās // Jurista vārds Nr.23 (476) 2007.gada 5.jūnijs.
10. Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāri. Autoru kolektīvs. B.Azāna vispārīgā redakcijā. Rīga: Avots, 1986.
11. Levits E. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošana iestādēs un tiesās. Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process: rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998.
12. Levits E. Ģenarālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Likums un Tiesības, Nr.7(47), 2003.
13. Levits E. Par administratīvā procesa vietu un funkcijām Latvijas tiesību sistēmā. Jurista Vārds, Nr.10/11 (78/79), 1998.

¹ Sadaļā norādītie interneta resursi pēdējo reizi aplūkoti 2008.gadā no 2. līdz 10.decembrim.

14. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004.
15. Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas vēstnesis, 2006.
16. Pleps J. Demokrātija, nepilsoņi un sociāli atbildīga valsts // Jurista vārds Nr.30 (535) 2008.gada 12.augusts.
17. Ripke N. Tiesa un administratīvā sodīšana // Tieslietu ministrijas vēstnesis, 1936.
18. Zilbers Fr. Pie jautājuma par administratīvo sodīšanu un administratīvām tiesām // Tieslietu ministrijas vēstnesis, 1937.
19. Темнов Е.И. Латинские юридические изречения, «Право и закон», издательство «Экзамен», Москва, 2003.
20. The administration and you. A handbook. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996.

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme. 1922.gada 15.februāra likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.43, 1993.
2. Administratīvā procesa likums: 2001.gada 25.oktobra likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.167, 2001.
3. Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās likums: 2002.gada 13.jūnija likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.97, 2001.
4. Civilprocesa likums: 1998.gada 14.oktobra likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.326/330, 1998.
5. Kriminālprocesa likums: 2005.gada 21.aprīļa likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.74, 2005.
6. Par nodokļiem un nodevām: 1995.gada 2.februāra likums. Latvijas Vēstnesis, Nr.26, 1995.
7. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, 1984.gada 7.decembra likums, Ziņotājs, 1984.
8. Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, publicēts: Latvijas Vēstnesis Nr.168, 2008.gada 29.oktobris.
9. Par tiesu varu: 1992.gada 15.decembra likums. Ziņotājs, Nr.1, 1993.
10. Prokuratūras likums, publicēts: Latvijas Vēstnesis Nr.65, 1994.gada 2.jūnijs.

11. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: Starptautisks līgums. Pieņemts Eiropas Padomē 1950.gada 4.novembrī.
<http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm>.
12. Administratīvo aktu procesa noteikumi: Ministru kabineta 1995.gada 13.jūnija noteikumi Nr.154. Latvijas Vēstnesis, Nr.100, 1995.
13. Latvijas PSR Civilprocesa kodekss: 1963.gada 27.decembra likums; zaudējis spēku. Ziņotājs, Nr.1, 1964.
14. Latvija Kriminālprocesa kodekss: Ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 1997.gada 27.martam. Rīga: Valsts SIA „Tiesiskās informācijas centrs”, 1997.
15. Likums par administratīvajām tiesām: 1921.gada 4.marta likums; zaudējis spēku. Likumu un Valdības rīkojumu krājums, 7.burtnīca, 1921.
16. Administratīvā tiesas procesa kodekss (Code of Administrative Court Procedure): Igaunijas 1999.gada 25.februāra likums,
<http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=22>
17. Administratīvā procesa likums (Law on Administrative Proceedings) Lietuvas 1999.gada 14.janvāra likums (ar grozījumiem),
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_e?p_id=91191.
18. Krievijas Federācijas Administratīvo pārkāpumu kodekss (Code Of Administrative Offences Of The Russian Federation), <http://www.russian-offences-code.com>.

Tiesu prakses materiāli

1. Satversmes tiesas 2008.gada 3.aprīļa spriedums lietā Nr.2007-23-01,
www.satv.tiesa.gov.lv.
2. Satversmes tiesas 2007.gada 11.aprīļa spriedums lietā Nr.2006-28-03,
www.satv.tiesa.gov.lv.
3. Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra spriedums lietā Nr. 2004-16-01,
www.satv.tiesa.gov.lv.
4. Satversmes tiesas 2002. gada 20.jūnija spriedums lietā Nr. 2001-17-0106,
www.satv.tiesa.gov.lv.
5. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008.gada 18.marta lēmums lietā Nr.SKK-125/08, www.at.gov.lv.

6. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-464/2008, www.tiesas.lv.
7. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 13.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-594/2008, npublicēts.
8. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-326/2008, www.tiesas.lv.
9. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 12.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-237/2008, www.tiesas.lv.
10. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 15.maija spriedums lietā Nr.SKA-177/2008, www.tiesas.lv.
11. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 17.aprīļa rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-290/2008, npublicēts.
12. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 18.marta spriedums lietā Nr.SKA-72/2008, www.tiesas.lv.
13. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 8.novembra spriedums SKA 435/2007, www.tiesas.lv.
14. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 21.augusta spriedums lietā Nr.SKA-357/2007, www.tiesas.lv.
15. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 26.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-147/2007, www.tiesas.lv.
16. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 26.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-57/2007, www.tiesas.lv.
17. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 12.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-125/2007, www.tiesas.lv.
18. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.SKA-543/2006, npublicēts.
19. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 21.novembra spriedums lietā Nr.SKA-556/2006, npublicēts.
20. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 26.septembra spriedums lietā Nr.SKA-541/2006, npublicēts.
21. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 19.septembra spriedums lietā Nr.SKA-283/2006, www.at.gov.lv.
22. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 21.augusta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-595/2006, npublicēts.

23. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 10.novembra lēmums lietā Nr.P129109806, www.tiesas.lv.
24. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 1.oktobra spriedums lietā Nr.A42191105, www.tiesas.lv.
25. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 1.oktobra spriedums lietā Nr.P12208906, www.tiesas.lv.
26. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 18.septembra spriedums lietā Nr.A42315306, www.tiesas.lv.
27. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 2.jūlija spriedums lietā Nr.P136022107, www.tiesas.lv.
28. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 25.jūnija spriedums lietā Nr.129109706, www.tiesas.lv.
29. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 28.janvāra spriedums lietā Nr.A42191105, www.tiesas.lv.
30. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 11.janvāra spriedums lietā Nr.A42193005, www.tiesas.lv.
31. Administratīvās apgabaltiesas 2007.gada 16.novembra spriedums lietā Nr.P12208906, www.tiesas.lv.
32. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 9.novembra spriedums lietā Nr.P144006306, nepublicēts.
33. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 9.oktobra spriedums lietā Nr.A42055204, nepublicēts.
34. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 21.augusta spriedums lietā Nr.C27145602, nepublicēts.
35. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 14.augusta spriedums lietā Nr.P12208906, nepublicēts.
36. Administratīvās rajona tiesas 2008.gada 1.decembra spriedums lietā Nr.A42528207, www.tiesas.lv.
37. Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.A42191105, nepublicēts
38. Administratīvās rajona tiesas 2006.gada 13.novembra spriedums lietā Nr.A42193005, nepublicēts.
39. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007.gada 31.jūlija spriedums lietā Zaicevs pret Latviju (iesnieguma nr.65022/01), www.echr.coe.int.

40. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 3.februāra spriedums lietā Fehr v Austria (aplication no.19247/02), www.echr.coe.int.
41. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998.gada 26.maija spriedums lietā Ekbatani v Sweden (aplication no.10563/83), www.echr.coe.int.
42. Eiropas Kopienu tiesas 2006.gada 21.septembra spriedums lietā C—167/04 JCB Service pret Eiropas Komisiju, www.curia.eu.int.
43. Eiropas Kopienu tiesas Ģenerālvokātes V.Trstenjakas 2007.gada 29.novembra secinājumi lietā C-16/06P, www.curia.eu.int.
44. Krievijs konstitucionālās tiesas 2005.gada 11.maija spriedums lietā Nr.5P „Par Krievijas Kriminālprocesa kodeksa 405.panta atbilstību Konstitūcijai”, www.ksfr.ru.

Citi materiāli

1. Administratīvo sodu likumprojekta koncepcija, <http://polsis.mk.gov.lv>.
2. Adminsitratīvo sodu procesa likumprojekta koncepcija, <http://polsis.mk.gov.lv>.
3. Pārskats par ārvalstu pieredzi administratīvās atbildības regulējumā. Pētījums, autors: A. Judins, www.petijumi.mk.gov.lv.
4. Ministru kabineta 2002.gada 14.maija sēdes protokols Nr.20, 30.§ “Konceptija par administratīvās atbildības normatīvo regulējumu”
5. Valsts sekretāru 2003.gada 16.janvāra sanāksmes protokols Nr.3, 24.§ un Valsts sekretāru 2003. gada 17. jūlija sanāksmes protokols Nr.28, 42.§

Maģistra darbs aizstāvēts:

Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē

2009.gada ____.

un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas priekšsēdētājs _____